

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

”Kalla fötter”

Brist på konkret metodkännedom inför yrkesverksamheten.
En kvalitativ undersökning kring hur pedagoger aktivt arbetar med
läs- och skrivinlärning.

Liselott Andersson
och
Rebecca Hansen

”LAU350”

Handledare: Ylva Hård af Segerstad

Rapportnummer: VT07-1420-03

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng/ 61-80 poäng

Titel: Kalla fötter – en kvalitativ studie kring hur pedagoger aktivt arbetar med läs- och skrivinlärning

Författare: Liselott Andersson och Rebecca Hansen

Termin och år: VT07

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ylva Hård af Segerstad, Lingvistiska institutionen

Examinator: Sylvana Sofkova Hashemi, Lingvistiska institutionen

Rapportnummer: VT07-1420-03

Nyckelord: Läs- och skrivinlärning, metodkännedom, aktivt arbete, yrkesverksamhet.

Sammanfattning

Inledning och syfte

Vårt arbete handlar om läs- och skrivinlärning och dess utveckling både inom yrkesverksamhet och inom lärarutbildning. I inledningen presenteras vårt intresse för ämnet och varför vi valt att undersöka detta. Under utbildningen har vi saknat kunskaper kring hur man gör rent praktiskt när man lär elever att läsa och skriva. Därför har syftet med detta arbete varit att få en bredare insyn i, samt lyfta fram hur lärare praktiskt startar och undervisar läs- och skrivinlärning i en år 1. Ett annat syfte har varit att fördjupa våra kunskaper om olika metoder för läs- och skrivinlärning för att bli tryggare i vår framtida lärarroll.

Våra frågeställningar inför undersökningen var:

- Vilka olika metoder för läs- och skrivinlärning finns?
- Hur har satsningen på läs- och skrivinlärning i lärarutbildningen sett ut i ett historiskt perspektiv?
- Vilka kända sätt finns för utvärdering och vilka använder lärarna sig av?
- Hur startar lärare läs- och skrivundervisningen, vilka metoder använder de sig av och varför har de valt att arbeta på det sättet?

En hypotes som vi hade inför undersökningen var att vi trodde att de allra flesta lärare blandar helordsinriktade och avkodningsinriktade metoder och arbetssätt när de lär barn att läsa och skriva.

Metod/material

Dessa frågeställningar har besvarats genom relevanta litteraturstudier samt intervjuer med fem, kvinnliga lärare som är verksamma i skolans tidigare år och har erfarenhet av att arbeta i år 1. Då vi ville intervjua lärare från olika stadsdelar av Göteborg tog vi kontakt med lärare på fem olika skolor. De verksamma lärarna intervjuades alla på sin arbetsplats för att kunna ge oss en bild av hur lärandemiljön såg ut, även om denna aspekt inte utgjort någon stor del i undersökningen.

Teori anknytning

Vi har valt att läsa om helordsteorin och avkodningsteorin. Även ett urval metoder redogörs för. Dessa metoder är Kivimetoden, Läsning på talets grund – LTG, Bornholmsmetoden, Wittingmetoden samt Tragetons metod ”Att skriva sig till läsning”. Därefter beskrivs de två vanligaste sätten varpå man kan utvärdera elevers läs- och skrivkunskaper med. Dessa är Lundbergs material ”God läsutveckling” samt ”Nya LUS” (läsutvecklingsschema).

Som en avslutande del av kapitel 4 får vi veta vad styrdokumentet säger, hur lärarutbildningen sett ut tidigare och även kort om aktuell forskning kring hur barn tar till sig läs- och skrivkunskaper.

Resultat och diskussion

Resultatet visade mycket riktigt att pedagogerna använde sig av både helordsmetoden och avkodningsmetoden. Arbetet med bokstäver, hur de låter, ser ut osv. var dock centrala delar i undervisningen. Flera av lärarna nämnde Bornholmsmodellen som en stor materialkälla när de lade upp undervisningen. Något som också ansågs viktigt var att arbeta med den fonologiska medvetenheten tidigt.

Det visade sig att lärarna använde sig av både LUS och ”God läsutveckling” när de utvärderade elevernas läs- och skrivutveckling. Något som också framkom, som en utvärderingsmetod, var det så kallade H4-testet som två av de intervjuade pedagogerna använde sig av.

Förord

Vi skulle gärna vilja tacka varandra för att vi har jobbat så bra tillsammans trots att vi inte kände varandra innan. Även vår handledare vill vi tacka som har gett oss synpunkter på vårt arbete. Vi hoppas att det här arbetet ska hjälpa andra som också känner sig osäkra i deras framtida roll som lärare.

Göteborg, Maj 2007

Liselott och Rebecca

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 1
2. Syfte	s. 2
3. Metod/Material	s. 3
3.1 Kvalitativ undersökning.....	s. 3
3.2 Urval.....	s. 4
3.3 Genomförande.....	s. 4
3.4 Etik	s. 4
3.5 Reliabilitet	s. 4
3.6 Analysförfarandet.....	s. 5
4. Teorianknytning	s. 6
4.1 Helordsteorin	s. 6
4.2 Avkodningsteorin	s. 6
4.3 Helordsbaserade metoder för läs- och skrivinläring	s. 7
4.3.1 Kivimetoden	s. 7
4.3.2 Läsning på talets grund – LTG.....	s. 8
4.4 Avkodningsbaserade metoder för läs- och skrivinläring.....	s. 9
4.4.1 Bornholmsmetoden	s. 9
4.4.2 Witting	s. 10
4.5 Övrig forskning kring läs- och skrivinläring	s. 11
4.5.1 Att skriva sig till läsning	s. 11
4.6 Metoder för att utvärdera elevers läs- och skrivutveckling	s. 12
4.6.1 God läsutveckling.....	s. 12
4.6.2 Nya LUS.....	s. 13
4.7 Vad säger våra styrdokument?.....	s. 14
4.7.1 Vad säger läroplanen?	s. 14
4.7.2 Vad säger kursplanen för svenskämnet?	s. 14
4.9 Lärarutbildning och läs- och skrivinläring i ett historiskt perspektiv.....	s. 15
4.10 Aktuell forskning kring principer för hur barn tillägnar sig skriftspråket	s. 16
5. Resultat	s. 17
5.1 Inledande frågor.....	s. 17
5.2 Hur och på vilket sätt arbetar lärare med läs- och skrivinläring?	s. 17
5.3 Hur vet man vilka metoder som passar vem och hur motiverar man eleverna?	s. 19
5.4 Vilka kända sätt att utvärdera elevernas läs- och skrivkunskaper finns och hur gör lärarna?	s. 20
5.5 Goda råd inför framtiden.....	s. 20
5.6 Hur förhåller det sig inom lärarutbildningen i ett historiskt perspektiv?	s. 21
6. Diskussion	s. 22

6.1 Metoder och material kring läs- och skrivinlärning	s. 22
6.2 Intervjuförfarandet.....	s. 22
6.3 Läraernas arbete och åsikter kring läs- och skrivinlärning	s. 22
6.4 Arbete som behövs för att nå kursmålen.....	s. 23
6.5 Föräldrarnas roll i skolan	s. 23
6.6 Tips och råd.....	s. 24
6.7 Urvalet.....	s. 24
6.8 Litteraturstudierna.....	s. 25
6.9 Utvärderingsmaterial.....	s. 25
7. Avslutning	s. 26
8. Referenser.....	s. 27
Bilaga 1	s. 28
Bilaga 2	s. 29

1. Inledning

I kursplanen i svenskämnet ska lärare sträva efter att eleven:

...utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan.
(Skolverket, 2007)

Vi har båda två läst inriktningen svenska för tidigare åldrar. Att barn och ungdomar får en bra grund inom läs- och skrivinlärning är något som är avgörande för elevers senare skolutveckling då just läsning och skrivning är grunden för att klara av många andra ämnen.

I vårt examensarbete vill vi fördjupa oss i läs- och skrivinlärning eftersom vi båda anser att våra kunskaper inom detta område behöver utvecklas. Under lärarutbildningen har läs- och skrivinlärning endast utgjorts av fem poäng. Då vi har bristande kunskaper kring hur man praktiskt gör, är vi osäkra inför vår kommande roll som lärare. Vi har helt enkelt fått kalla fötter nu i slutet av utbildningen och känner att vi behöver fördjupa oss ytterligare i detta ämne.

Vi anser att det är viktigt för oss att satsa på att lära oss så mycket som möjligt inom detta ämne innan vi själva kommer ut i verksamheten för att kunna ge våra framtida elever så goda förutsättningar som möjligt. Läs- och skrivinlärningen är en mycket viktig del i en elevs kunskapsutveckling och en fördjupning i ämnet är oerhört nödvändig i läraryrket. Detta är något som uppmärksammats mycket i media, politik, inom skolverket m.m. på senare år.

Det finns flera olika metoder för hur man kan lära elever läsa och skriva och vi kommer att ta upp några aktuella metoder i teoriansknytningskapitlet (kap.4). De två teorier som de allra flesta metoder utgår ifrån är helordsteorin och avkodningsteorin. Dessa kommer att beskrivas i kapitel 4. Kapitlet kommer även att beskriva metoderna Kiwimetoden, Läsning på Talets Grund, Bornholmsmetoden, Witting och Trageton. Även Läsutvecklings-schemat (LUS) och Ingvar Lundbergs material "God läsutveckling" för att utvärdera elevernas läs- och skrivkunskaper kommer att presenteras i detta kapitel. Urvalet av metoder har gjorts utifrån vad vi tidigare läst om i utbildningen för att fördjupa oss ytterligare.

Trots att man har kompetens kring metodik och teorier är det inte säkert att det i praktiken fungerar lika bra. De svårigheter som vi föreställer oss finns i samband med den tidiga läs- och skrivinlärningen är att man får anta att alla elever inte är på samma nivå i läs- och skrivutvecklingen, vilket man måste ta hänsyn till. Även om vi under utbildningen har lärt oss metoder i teorin så har vi bristande kunskaper i praktiken.

2. Syfte

Vi vill med denna uppsats få en bredare insyn i, samt lyfta fram hur lärare praktiskt startar och undervisar läs- och skrivinlärning i en år 1. Med andra ord, hur man gör konkret när man lär elever läsa och skriva. Syftet är också att fördjupa våra kunskaper om olika metoder för läs- och skrivinlärning för att bli tryggare i vår framtida lärarroll. Något som är viktigt att ta del av när man arbetar som lärare är vilka utvärderingsmaterial som finns och används för läs- och skrivkunskaper och det kommer alltså vara en del av denna undersökning. Fördjupningen av olika metoder och utvärderingsmaterial kommer att bestå av relevanta litteraturstudier t.ex. tidigare kurslitteratur, lärarhandledningsmaterial, forskningslitteratur m.m. Vår förhoppning är att vi ska få tips och råd på hur man kan lägga upp undervisningen.

De frågeställningar som är viktiga för vår undersökning är:

- Vilka olika metoder för läs- och skrivinlärning finns?
- Hur har satsningen på läs- och skrivinlärning i lärarutbildningen sett ut i ett historiskt perspektiv?
- Vilka kända sätt finns för utvärdering av läs- och skrivkunskaperna och vilka använder lärarna sig av?
- Hur startar lärare läs- och skrivundervisningen, vilka metoder använder de sig av och varför har de valt att arbeta på det sättet?

Vår hypotes är att vi kommer att komma fram till att lärare inte använder sig uteslutande av EN metod utan att de använder sig av fler beroende på elevernas förutsättningar och behov.

3. Metod och material

Under den här rubriken kommer vi att behandla vilken metod och vilket material vi använder oss av för att genomföra vår undersökning. Vi kommer också att ta upp hur urvalet ska gå till när vi söker efter verksamma lärare och hur vi kommer att behandla informationen vi får.

3.1 Kvalitativ undersökning

En kvalitativ undersökning bygger på att man försöker tolka och förstå det resultat man kommer fram till i undersökningen. Man kan dock inte dra några allmängiltiga slutsatser utifrån en kvalitativ metod. En kvantitativ undersökning skulle innebära att man skulle kunna förklara och förutsäga något. I en kvantitativ undersökning utgår man från ett större urval för att kunna dra generella slutsatser av resultatet med förutsättningen att bortfallet inte blir för omfattande (Stukát, 2005)

Vi kommer att göra en kvalitativ undersökning för att konkret ta reda på hur lärare startar en termin i år 1 för att få en djupare insikt i hur några lärare lär ut läs- och skrivinläring. Därför har vi valt att intervjua fem lärare på fem olika skolor. Vi enades om att antalet var tillräckligt omfattande för ett arbete av den här storleken men det medför också att resultatet inte kommer att bli allmängiltigt. Detta är vi medvetna om. En kvantitativ undersökning skulle ge oss ett generaliserbart resultat vilket inte är vårt syfte (Stukát, 2005).

Vi har valt att studera vår insamlade litteratur, som består av tidigare kurslitteratur, lärarhandledningsmaterial, forskningslitteratur och internetsidor från Skolverket och andra liknande sidor med liknande innehåll, innan genomförandet av intervjuerna med lärarna i fråga. Detta för att kunna vara väl förberedda på intervjusituationen. Vi vill också vara bekanta med metoder och tekniker lärarna eventuellt nämner som en del av sin undervisning. En annan fördel med att läsa litteraturen innan intervjuerna är att vi lättare kan analysera lärarnas svar.

Intervjuerna kommer att vara styrda med förberedda intervjufrågor, men som inte hindrar samtalet från att utvecklas fritt. Detta för att vi tror att vi kommer att lättare få svar på våra frågor. Har vi helt fria samtal är det inte säkert att vi kommer att få svar på våra frågeställningar, svaren kan bli irrelevanta och det kan hända att alla lärare inte får exakt likadant formulerade frågor. Vi vill få så uttömmande svar som möjligt för vår analys, diskussion, och slutsats. Enkät svar är inte heller aktuella då de skulle begränsas av våra nuvarande kunskaper och erfarenheter. Svaren blir med stor sannolikhet inte heller lika utförliga.

Frågorna kommer att ställas utav en av oss, medan den andra antecknar vad läraren säger. Intervjuerna kommer att spelas in på en mp3- spelare för i syftet att ha inspelningarna som stöd när vi dokumenterar resultatet. Innan intervjuerna påbörjar kommer vi be om lärarnas tillstånd att spela in. Vi kommer att radera inspelningarna när vi transkriberat svaren. Svaren kommer dock inte att transkriberas till fullo, utan vi kommer att skriva ner de konkreta svaren på frågorna. Detta för att det är irrelevant för undersökningen att skriva ner konversation som inte har med frågorna att göra. Vi tänker oss att intervjusamtalet kan komma att "sväva ut" i andra diskussioner. I bilaga 2 kommer den "transkribering" utav samtalen som vi kommer att använda oss av för att analysera fram ett resultat finnas med.

För att ta reda på hur lärarutbildningen sett ut ur ett historiskt perspektiv kommer vi att ta kontakt med studievägledare vid Göteborgs Universitet. Vi tänker oss att vi kommer att kunna

få svar på frågan hur satsningen på läs- och skrivinlärning har sett ut tidigare jämfört med nu, genom att kontakta någon som är kunnig inom lärarutbildningsfrågor.

3.2 Urval

Vi har valt att intervjua fem lärare som är verksamma i år 1 på fem olika skolor. Om det är kvinnor eller män som ställer upp på intervjuerna spelar ingen roll då vårt syfte inte är att jämföra om män och kvinnor arbetar på olika sätt. Aldrarna ska helst variera, men är inget måste. Syftet med åldersvariationen är att se om det finns skillnader i lärarnas utbildning och i deras lärarroller. Vi vill också att lärarna ska vara aktiva i ämnet och att de eventuellt har tagit del i aktuell forskning kring läs- och skrivinlärning. Vi vill också intervjua pedagoger runtom i Göteborgs stad för att se om det eventuellt finns någon skillnad på hur de jobbar med läs- och skrivinlärning. I kapitel 6.7 kommer resultatet av skolornas placering att redovisas. Det kan tänkas att det på en skola i ett område där det finns många elever med diverse hemförhållanden som kan försvåra deras läs- och skrivutveckling borde satsas ännu mer på arbetet med läs- och skrivinlärning. Sådana hemförhållanden skulle kunna vara barn som kommer från hem med diverse sociala förhållanden. Om skolan i fråga är kommunal eller privat har ingen egentlig betydelse för undersökningen, även om det skulle vara ett intressant inslag.

3.3 Genomförande

För att få tag på lärare att intervjua kommer vi i första hand att kontakta lärare på de två skolor där vi haft vår verksamhetsförlagda utbildning. I andra hand kommer vi att leta upp telefonnummer till skolor i olika stadsdelar. När vi fått tag på lärare som är villiga att bli intervjuade kommer vi att presentera vad vår undersökning går ut på för att de ska förstå varför vi vill intervjua dem. Därefter tänker vi bestämma en lämplig tid på de skolor de arbetar på. Vi vill gärna genomföra intervjuerna på lärarnas arbetsplats då det ger oss en chans att se hur klassrummet ser ut ur ett lärandeperspektiv.

Intervjuerna kommer att genomföras i en lugn miljö på skolan för att vi inte ska bli störda. Varje intervju beräknas ta ungefär en halv timme att utföras men lärarna kommer få den tid de vill och behöver på varje fråga för att inte störa deras intresse för intervjun.

3.4 Etik

Vi vill skydda alla lärarnas integritet både på grund av att det är en viktig del i undersökningar och dels för att de inte ska bli utlämnade. Därför kommer vi inte att använda deras riktiga namn för att de ska få vara så anonyma som möjligt. Inte heller skolornas namn kommer att publiceras här. Det är av största vikt att alla data behandlas konfidentiellt och detta är något som vi kommer informera de lärare som intervjuas om. I de fall där pedagogernas namn nämns kommer namnen att vara pseudonymifierade.

3.5 Reliabilitet

I ”Grundbok i forskningsmetodik” står det:

Med pålitlighet menas hur väl mätinstrumentet motstår olika slumpinflytanden, dvs. hur tillförlitligt det är. För pålitligheten används i detta sammanhang beteckningen reliabilitet. (Patel & Tebelius 1987:73).

Reliabiliteten i vår undersökning består i att alla lärare får samma frågor och att vi kommer att genomföra varje intervju på samma sätt, samma person som antecknar och samma person som

ställer frågor. Vi är dock medvetna om att de svar vi får på våra intervjufrågor inte kommer att vara allmängiltiga och kommer heller inte att ses som det.

Den här undersökningen anser vi vara värdefull för oss, i vårt kunskapsinhämtande inför vårt kommande yrke. Vi får svar på våra frågeställningar men svaren kanske inte kommer att vara relevanta för alla verksamma lärare.

3.6 Analysförfarandet

Svaren från intervjufrågorna kommer att skrivas ner som en sammanfattande text i resultatdelen. Det kommer att finnas underrubriker som kategoriserar intervjufrågorna. Dessa kommer att vara:

- Inledande frågor
- Hur och på vilket sätt arbetar lärare med läs- och skrivinlärning?
- Hur vet man vilka metoder som passar vem och hur motiverar man eleverna?
- Hur utvärderas elevernas läs- och skrivkunskaper?
- Goda råd inför framtiden

De enskilda lärarnas svar kommer att kunna återfinnas som bilaga 2 till uppsatsen. Dessa svar kommer att diskuteras och analyseras utifrån frågeställningarna i kapitel 6.

4. Teorianknytning

I detta avsnitt tas litteraturanknytning som är relevant för arbetet upp. Det finns två stora skolor inom läs- och skrivinlärning. Man brukar tala om helordsteorin och avkodningsteorin, och dessa presenteras i inledningen av detta kapitel. Utefter dessa teorier har forskningen utvecklat olika metoder. Ett urval av metoder kommer också att presenteras. Dessa metoder kommer att delas in i avkodningsinriktade respektive helordsinriktade metoder. Även en underrubrik som behandlar övrig forskning kring läs- och skrivinlärning finns med. Efter metodpresentationerna görs en beskrivning av två vanliga sätt varpå man kan utvärdera elevernas läs- och skrivutveckling. Avslutningsvis görs en förankring i styrdokument samt beskrivning av aktuell forskning kring hur barn tar till sig läs- och skrivkunskaper.

4.1 Helordsteorin

Helordsteorin utgår från att läsaren tar in ett helt ord och lär sig det för att senare komma in på vilka bokstäver som ingår i det ordet. Med andra ord, man går från helheten till delarna.

Liberg och Björk (1999) beskriver följande fem stadier inom ramen för läs- och skrivinlärning:

1. *Preläsande och skrivande/låtsasläsande och skrivande* – Barnet förstår att det är i böcker man läser och hon/han kan sitta med en bok och låtsas att hon/han läser. Likaså skriver barnet streck och krumelurer som för oss vuxna inte verkar särskilt meningsfulla, men för barnet är det text som hon/han själv kan läsa och förstå. Detta är en viktig del i skrivutvecklingen och det är viktigt att ha en förförståelse för.
2. *Situationsläsande och skrivande* – Barnet kan läsa ord i bestämda situationer, t.ex. *mjölk* på mjölkpaketet och familjemedlemmars namn på handdukskrokarna osv. Likaså kan barnet skriva av det någon annan har skrivit.
3. *Helordsläsande och skrivande* – Enskilda ord lärs som bilder och känns igen oavsett var de dyker upp. Bokstavskombinationen bildar en bild, t.ex. KAMEL där M ses som pucklarna på kamelen och därför kopplas till objektet *kamel*. Ett annat exempel är MÄSSLING där prickarna i Ä påminner om utslagen.
4. *Att läsa och skriva i bokstavsdelar* – Barnet börjar att ljuda, fokusera på delarna.
5. *Att läsa och skriva orddelar, ord och andra textdelar* – Barnet lär sig stava rätt (uttal och stavning stämmer som bekant inte alltid överens). Man börjar även se släktskapet mellan ord och att ord som är släkt påminner om varandra i stavning även om de uttalas olika, t.ex. snabb – snabbt (inte snappt!).

4.2 Avkodningsteorin

Den s.k. avkodningsteorin eller ljudmetoden bygger på att man lär sig bokstävernas namn och deras ljud. Man börjar med fonologiskt lätta ljud som är lätta att sätta ihop. Därför undviks alltså presentation av bokstäver/ljud som är lätta att blanda ihop på en och samma gång (exempelvis *u* och *y*). Istället försöker man introducera sådana ihopblandningsbara bokstäver för barnen med lång tid emellan så att det finns en chans för barnet att befästa det första och förhoppningsvis undvika förväxlingarna (Längsjö, 2004:23).

Liksom Liberg och Björk (1999) har Lundberg forskat kring hur läsförmågan utvecklas hos barn. Han presenterar läsutvecklingen i fem dimensioner (Lundberg, 2003):

1. *Fonologisk medvetenhet* – När vi pratar är vi inriktade på ordens betydelse inte att de

faktiskt är uppbyggda på olika språkljud. För att förstå hur bokstäver kan bli språkljud krävs det att man inser att de talde orden går att dela upp i bitar av fonemstorlek. Eleverna måste då alltså ha sin uppmärksamhet på vilka ljud som bygger upp ett ord. Bara för att ett ord börjar på bokstaven *b* betyder det inte att alla ord som börjar på den bokstaven låter samma. Ex: Bil, bok, båt det är vokalen efter som bestämmer hur ljudet kommer att låta. Att komma fram till att alla orden har något gemensamt nämligen de vi betecknar som bokstaven *b*. För en del barn är detta ett stort steg detta kallas för fonologisk medvetenhet/uppmärksamhet.

2. *Ordavkodning* – Små barn brukar kunna känna igen en del ord fast de inte kan läsa än. Barnen ser orden som bilder. Oftast är det ord som de har en relation till som till exempel deras egna namn eller glassmärken. I detta stadium är det inte så att barnet har förstått den alfabetiska principen men att de har uppmärksamats på att det finns skrivna ord i omgivningen. Denna dimension bygger på att den fonologiska medvetenheten har utvecklats.
3. *Flyt i läsningen* – På den här dimensionen måste eleven kunna läsa texter och stycken med ett bra flyt. Elever som stakar sig i sin läsning har oftast svårt att förstå innehållet på ett djupare plan. Att läsa med ett bra flyt innebär att läsförståelsen blir mycket bättre. När man läser flytande måste läsaren vet vart man ska pausera och var man ska lägga betoningen. Att få ett bra flyt i läsningen beror på hur texten om det är många ord man känner igen och hur mycket man har tränat på att läsa den.
4. *Läsförståelse* – Forskning har visat att lärare som följer sina elevers läsutveckling är mer framgångsrika än de som inte lägger ner någon tid alls på detta. Som lärare är det viktigt att se alla elevers läsutveckling för att hitta tecken på om de håller på att köra fast. Lundberg skriver också att de kan vara svårt för läraren att se utvecklingen på samtliga i en klass. Han poängterar också att barn är olika och alla måste bli sedda.
5. *Läsintresse* – det är viktigt att skolan bygger upp en miljö där läsandet är något lustfullt för eleverna så att de utvecklar ett intresse för att läsa, inte bara inom ramen för skolan utan även på sin fritid.

4.3 Helordsbaserade metoder för läs- och skrivinlärning

4.3.1 Kiwimetoden

Kiwimetoden är ett arbetssätt som kommer ifrån Nya Zeeland. Det har visat sig att nästan alla elever har kommit igång med sin läsning tack vare den här välutarbetade läsinlärningsmetoden. Metoden är en helordsinriktad metod där man lägger fokus på förståelsen av vad man läser.

Kiwimetoden lägger stor vikt på bra bildmaterial, förståelsen och god organisation av läsningen. Materialet är indelat i grupper för att anpassa elevens behov. På Bonniers hemsida kan man läsa lärarinstruktioner till Kiwi läs och förstå-klara, färdiga, gå. Materialet är utformat för att eleverna ska kunna arbeta parvis med uppgifterna eftersom lärandet sker i samband mellan två personer. När de arbetar tillsammans får de lyssna på varandras tankar och sätta ord på sina egna kunskaper. Eleverna delas in i nivågrupper så att alla i gruppen ligger på samma nivå.

Bonnierutbildning (2007)

Läraren använder sig av en storbok tillsammans med klassen. Man säger att man går en bildpromenad. På promenaden tittar man på bilderna i boken och inte på texten. Det kan vara bra att täcka texten med en bit papper så att inte någon blir frestad att läsa. Eleverna får titta

på bilderna och berätta vad de ser och vad de tror händer. Efter detta läser klassen tillsammans texten för att se vad som egentligen hänt. Frågeord läraren kan använda sig av under bildpromenaden är Vem?Var?Vad? Vilka? Hur? När? Varför?

Efter storboken får eleverna varsin liten bok som de läser enskilt i. De små böckerna är uppdelade i KLARA, FÄRDIGA, GÅ:

- 1 I KLARA böckerna är det stark koppling mellan text och bild. Väldigt tydliga texter med vanligt förekommande ord.
- 2 FÄRDIGA böckerna är längre och har mer varierade meningsstruktur. Fler ord och fler platser och karaktärer.
- 3 GÅ har ett rikt och omväxlande ordförråd. De har texter som utmanar läsaren att tänka kritiskt. Det är längre berättelser i detta steget.

(Körling, 2006)

Vid slutet av GÅ-nivån har eleverna fått en stadig grund att stå på. De bör då bland annat ha lärt sig att:

- Klara texter som inte är helt förutsägbara.
- Integrera informationskällor på ett effektivt sätt.
- Sammanfatta och dra slutsatser från texten och illustrationerna.
- Känna igen olika egenskaper för fiktion och fakta.

(Körling, 2006)

4.3.2 Läsning på talets grund – LTG

LTG står för "läsning på talets grund" och utgår från att eleverna ska lära sig hela ord som ordbilder innan de lär sig delarna. Denna metod utvecklades av Ulrika Leimar på 1970-talet. Förhållningssättet till läs- och skrivinläring genom LTG kan sägas vara representativ för helordsteorin. Detta förhållningssätt utgår från att man istället för att strikt hålla sig till olika traditionella läsläror försöker bygga egna läsläror utifrån barnens egna erfarenheter, språk och skapande. Alltså med hjälp av att använda texter skrivna av barnen själva, för man samtal kring texten tillsammans med barnen. Språket och kommunikationen blir då de viktigaste grundstenarna för att lära sig läsa och skriva (Lindö, 2002).

I och med övergången från att bara avkoda och ljuda ihop bokstäver till att använda sig av ordbilder blev LTG-metoden mycket populär. Då dialog och kommunikation med andra är en viktig del av arbetssättet sporrar eleverna till att "knäcka skriftspråkets koder". Eftersom eleverna får samtala kring innehållet i texter blir de mer motiverade till fortsatt läsning. På samma sätt är det med skrivningen då deras egna ord blir det centrala och de får möjlighet att förmedla sina tankar genom skriftspråket (Leimar, 1978).

Larson m.fl. (1990) talar även om hur viktig förutsättningen för att eleverna ska kunna knäcka den alfabetiska koden är att alltsammans startar i ett sammanhang som är välkänt för eleverna. Därför innebär LTG-metoden att varje elev själv väljer hur han/hon vill arbeta med att lära sig bokstävernas namn, form och ljud och i vilken ordning de ska lära sig dem. Eleverna får börja med att tala om för pedagogen vilka bokstäver eleven i fråga kan och pedagogen antecknar dessa uppgifter i ett protokoll för att både lärare och elev ska kunna följa läsutvecklingen. Pedagogen bör sedan regelbundet kontrollera elevens kunskaper och tiden mellan kontrollerna nyttjas till övning av bokstäver. Bokstäverna eleven lär sig skrivs flera gånger på lösa blad tillsammans med någon bild för att sedan sättas in i en *Bokstavsbok* (Leimar, 1975).

Leimar (1975) har delat upp LTG-metoden i fem faser. Dessa är:

1. *Samtalsfasen* – där pedagogen utgår från elevens förkunskaper genom samtal med eleven kring ett ämne, exempelvis sommaren.
2. *Dikteringsfasen* – I denna fas gör pedagogen utifrån samtalet med eleven en diktering på ett blädderblock. Sedan läser pedagogen antingen själv *för* eleven eller tillsammans *med* eleven. På detta sätt ska eleven se sambandet mellan tal och skrift. Dikteringen kan sedan skrivas ner på dator eller för hand och eleverna får då var sitt exemplar att öva på och ha som läxa. Dessa dikteringar sparas sedan i en s.k. händelsebok och denna händelsebok kan sedan användas som elevens egna läsebok.
3. *Laborationsfasen* – I laborationsfasen utgör dikteringen grunden för den språkliga analys som är betydande i denna fas. Den språkliga analysen utgörs av att eleven får experimentera med enstaka ord, interpunktioner, versaler och gemener från sin dikterade text. De kan få klippa ur meningar och ta dem ur sitt sammanhang för att bilda nya texter med nytt innehåll.
4. *Återläsningsfasen* – innebär att en återläsning av dikteringstexten äger rum. Pedagogen stryker under ord som eleven eventuellt behöver öva mer på. Även om dikteringstexten är viktig innebär det inte att eleven inte läser andra texter som inte är egenproducerade. Det är också viktigt att de får läsa andras texter, skönlitterära texter, faktatexter osv eftersom de då får insikt i olika genrer och även får en inblick i att det finns många olika sätt att skriva och uttrycka sig på.
5. *Efterbehandlingsfasen* – I denna fas kollar pedagogen ytterligare en gång att eleven lärt sig de ord som de haft svårt för tidigare. När eleven visat att han/hon kan ordet sparas det i elevens egna ordsamlingslåda eller bokstavslåda.

4.4 Avkodningsbaserade metoder för läs- och skrivinlärning

4.4.1 Bornholmsmetoden

Bornholmsmaterialet utarbetades från början av professor Ingvar Lundberg och hans medarbetare i Umeå. Metoden utgörs av flera olika lekar med syftet att lära barnen att läsa och skriva genom att stärka den språkliga och fonologiska medvetenheten hos barn. Det viktigaste i för barnens läs- och skrivinlärning är att de skaffat sig språkvana. Enligt flera undersökningar visar det sig att de barn som drar mest nytta av att lära sig läsa och skriva genom Bornholmsmetoden är sådana som har tendenser till att utveckla läs- och skrivsvårigheter (Häggström, 1994).

Genom att vistas i en miljö som ger eleverna språklig stimulans från många håll blir många barn fonologiskt medvetna på ett naturligt sätt. Det finns forskning som tyder på att de barn som i början av år 1 inte blivit fonologiskt medvetna eller vant sig vid språk lekar, sannolikt kommer att få svårigheter med läsinlärningen. Därför är det viktigt att redan i förskolan leka och öva sig i språkljud (Häggström, 1994).

Man bör leka ca 15-20 minuter/dag för att få ut det mesta av metoden och introduceras någon gång i sexårsåldern. Lekarna bör systematiskt lekas i ca åtta månader. Bornholmsmetoden använder sig av sju viktiga lekar. Dessa är enligt Häggström (1994):

1. *Lyssnandelekar* – Inriktar uppmärksamheten mot ljud. Man prövar att lyssna på saker runt omkring sig till exempel när vinden blåser i träden eller hur kylskåpet surrar. Man bör prova med både slutna och öppna ögon.
2. *Rim och ramsor* – Den här övningen utvecklar förmågan att uppmärksamma

ljudstrukturen i språket och att skilja mellan innehåll och form. Viktigt att tänka på när man använder sig av rim och ramsor är att komma ihåg att det är hur orden uttalas som är det viktiga inte hur de stavas.

3. *Meningar och ord* – Utvecklar förmågan att dela upp korta och långa meningar i ord och att bli uppmärksam på olika ordlängd t.ex. *tåg* och *tennisracket*. Detta är det första steget mot att förstå att man kan dela upp meningar i mindre enheter.
4. *Stavelser* – Utvecklar förmågan att dela upp ord i stavelser till exempel legobitar le – go – bi – tar och att föra samman dessa till ett ord. Man kan till exempel låta barnen klappa sina namn för att sedan fortsätta med att klappa olika ord i stavelser. Viktigt även här är att stavelserna uttalas som de låter och inte som de stavas.
5. *Första ljudet i ord* – Utvecklar förmågan att urskilja ett ords första ljud till exempel lego l – ego. Man kan leka lekar med barnen som får dem att upptäcka det första ljudet i ett ord detta gör att barnen även lär sig att bilda nya ord enbart med att ta bort det första ljudet till exempel sand – and. Man bör också ta upp motsatsen det vill säga lägga till en bokstav före ett ord så att det bildar ett nytt till exempel m före ur vilket då bildar ordet mur.
6. *Analys och syntes av fonem* – Utvecklar förmågan att dela upp olika ord i fonem l – e – g – o plus att sedan föra samman dessa till ett ord igen. Den här leken bör man inte börja med innan barnen lärt sig de tidigare lekarna. För att förenkla och göra denna lek så klar som möjligt kan man använda färgade brickor eller klossar som lägga ut för varje ljud som uttalas. Detta gör att barnen också får ett visuellt stöd. Man bör också uppmana barnen att titta på andras munnar och se hur de rör sig när ett visst ljud uttalas. Man kan också ge dem en spegel och låta dem känna på sin egen mun jämför hur munnen ser ut när till exempel ett s-ljud eller ett o-ljud uttalas.
7. *Betoningsövningar* – Inriktar uppmärksamheten på språkets betoning och hur den kan varieras. Denna lek hjälper barnen att uppmärksamma att olika ord kan ha olika betoning och att dessa kan variera.

(Häggström, 1994)

4.4.2 Witting

På 1970-talet erkändes Witting-metoden som ett medel för arbetet med läsning och skrivning i skolan. Maja Witting är grundaren till denna metod och hon startade från början ett utvecklingsarbete för elever som misslyckats med sin läs- och skrivinläring. Senare kom hon även att inrikta sig mot nybörjare. Detta utvecklingsarbete medförde att ett arbetsmaterial utformades där struktur, men också kreativitet stod i centrum (Witting, 2001).

Metoden används både för nybörjare men också för sådana som redan kan läsa, har ett annat förstaspråk än svenska, har svårt för att läsa eller behöver träna och arbeta bort läs- och skrivsvårigheter. Dessa områden kategoriseras såhär (Witting, 2001):

- nyinläring
- vidareutveckling och förstärkning
- svenska som nytt språk att lära sig läsa och skriva
- ominläring

Teknik och innehåll är de två grundläggande principerna för läsning och skrivning enligt Wittingmetoden. Att hålla isär dessa två delar visade sig vara elevernas behov, då det var svårt att få ihop bägge delarna i början. Därför utvecklades metoden till att innehålla en teknikdel och en innehållsdel (Witting, 2001).

Teknik

Teknikdelen vad gäller läsningen innebär att läsaren lyckas omvandla en serie tecken i korrekt ordning till språkljud. Språkljuden ska då bilda ord, vilka måste separeras från varandra. När detta gjorts bör möjligheterna att förstå ett budskap finnas för läsaren. Förståelsen för någon annans skrivna budskap utgör alltså innehållsdelen.

Vad gäller skrivningen fungerar det på samma sätt men tvärtom. Det är inte längre en färdig texts budskap man försöker förstå, utan det är elevens egna tankar och reflektioner som med hjälp av tekniken ska omvandlas till text. Alltså: språkljuden i de ord eleven vill ha sagt ska omvandlas till en serie tecken som skrivs i korrekt ordning.

Innehållsdelen

Innehållsdelen handlar alltså i läsning om förståelsen av någon annans budskap, och i skrivandet rör det sig om att själv skapa ett innehåll för någon annan att ta del av.

4.5 Övrig forskning kring läs- och skrivinlärning

4.5.1 Att skriva sig till läsning

Arne Trageton är en forskare från Norge som har gjort ett forskningsprojekt i 14 klasser i Norge, Danmark, Finland och Estland 1999-2002. Eleverna följdes från 6-9 årsålder. Trageton skriver:

”De senaste tjugo årens forskning har pekat mot att skrivning är lättare än läsning. Med datorn som redskap tog vi konsekvenserna av detta och vände på ordföljden i uttrycket ”läs- och skrivinlärning till skriv- och läsande” (Trageton. 2005:7).

Trageton menar att eftersom forskningen visar att det är lättare att lära sig skriva först än att lära sig läsa ska lärarna ta till vara på att använda datorn i undervisningen. I projektet använde eleverna datorn som skrivredskap och den formella undervisningen i handskrift väntade man med till år 3.

I boken *Att skriva sig till läsning* tar Trageton (2005) upp konkreta exempel på hur man arbetar med datorn istället för pennan. Hans huvudord är att tala, lyssna, skriva och läsa kopplas samman med datorn som ett centralt verktyg.

När eleverna jobbar med datorerna ska de arbeta i par och de ska vara placerade så att läraren kan ha ögonkontakt med dem. Detta för att läraren ska kunna stödja diskussionen och utveckla dem i deras temaarbete eller projektarbete. Datorerna ska också stå så att paren inte stör varandra i arbetet. Det ska vara lätt att arbeta fyra till sex elever vid varje bord. Blir gruppen för stor blir det för många och det blir lägre kvalitet på diskussionerna och det leder till sämre koncentration och sämre lärande.

Trageton (2005) menar att redan första skoldagen med sexåringarna ska vara en skriftspråksstimulerande verkstadsmiljö. Fyra till åtta barn jobbar med skrivning på datorn detta beroende på hur många datorer det finns i klassrummet. De står som tidigare nämnts i parvis vid ett bord som höjden är anpassad till eleverna. De har till uppgift att testa hur många bokstäver de hinner skriva på tre minuter. Efter det har de gjort en bokstavsbok, läraren hjälper eleverna att skriva en framsida till boken. Boken kan innehålla hundratals bokstäver och det är nu arbetet börjar. Trageton säger:

Men efterarbetet är det viktigaste. Barnen producerar hundratals bokstäver under tre eller fyra minuter. Pappret med dessa bokstäver kan innebära arbete under många timmar efteråt genom att leta efter en viss bokstav och skriva upp hur många gånger en viss bokstav finns med (Trageton 2005:62).

Alla bokstäverna ringas in med olika färger och eleverna räknar hur många bokstäver de har skrivit. På det här sättet får eleverna inte bara träning i bokstäver utan även i matematik. Läraren ska också uppmana eleverna att uttala bokstaven varje gång de markerar den. I de flesta läroböckerna tar de systematiskt upp en bokstav i taget med två till fyra sidor utrymme. Traditionellt arbetar man också oftast med samma bokstav i hela klassen, men i elevernas egna bokstavsböcker blir det mer slumpmässigt.

4.6 Metoder för att utvärdera elevers läs- och skrivutveckling

4.6.1 God läsutveckling

Ingvar Lundberg är en läsforskare som skulle kunna sägas förespråka den avkodningsinriktade läsmetoden med sitt s.k. kartläggningsschema. Lundberg (2003) utgår från att barnet måste lösa den alfabetiska koden för att tillgodogöra sig läsningen. När väl detta är gjort är själva ordavkodningen det centrala i Lundbergs forskning. Han menar också att läsaren vanligtvis går igenom fem dimensioner som han presenterat (se kapitel 4.2). Inom varje dimension finns olika övningar som barnet kan utöva för exempelvis sin fonologiska medvetenhet. Utifrån dessa övningar kan läraren sedan också kontrollera vad eleverna lärt sig och kan därmed se var någonstans i utvecklingen barnen befinner sig. Detta görs genom det kartläggningsschema som Lundberg (2003) utvecklat.

1. *Fonologisk medvetenhet* – Att barnen kan uppfatta rim och själva kunna rimma är ett tecken på att de har fått en språklig medvetenhet. Övningar som läraren kan göra med barnen är bland annat:

- Rimma med barnen och lek med ord. Det behöver inte bli riktiga ord det viktiga är att höra om barnen kan rimma. (apa- rapa, turr- murr).
- Läraren kan låta barnen hitta på egna rim.
- Läsa traditionella ramsor och rimverser.

2. *Ordavkodning* – För att kunna börja läsa innebär det att man förstått att ord kan delas upp i fonem och att fonemen kan ljudas till ord. Det spelar ingen roll hur många bokstäver man kan om man inte har förstått den här principen. Övningar som man kan göra med eleverna i skolstarten är bland annat:

- Läraren kollar hur många bokstäver eleverna kan när de börjar skolan.
- Det finns vissa frågor som kan vara bra att fråga eleverna t ex Behöver man kunna läsa? Hur gör man när man läser? Varifrån kommer bokstäverna? etc. Elevernas läsutveckling är beroende av om de är medvetna om vad läsning är.
- Eleverna läser sitt eget namn och andra kända namn som ordbild. Barn vill redan i förskolan lära sig att skriva sitt namn då det är viktigt för den egna självutvecklingen. Redan då blir de uppmärksammade på de enskilda bokstäverna och vilken ordning de ska stå i. Lärarna kan se om de kan känna igen kända ordbilder som till exempel skyltar och förpackningar.
- För att se om barnet har förstått kopplingen mellan grafem (bokstavstecken) och fonem (ljud) kan läraren göra så här: Man lägger ut ett antal föremål på en bricka. Eleverna får para ihop föremål med bokstavskort t ex p-penna, s- sax.

3. *Flyt i läsningen* – Att kunna läsa vanliga ord snabbt utan ansträngning är en förutsättning för att kunna uppnå flyt i läsningen. Det finns övningar för att kunna se om eleverna har kommit så här långt i deras läsning. Exempel på övningar är:

- Läraren skriver ett tjugotal ord på kort. Orden ska vara från en känd text så att eleverna känner igen dem. Korten hängs upp i en klädnypa på en tvättlina så att de syns i rummet. Orden läses tillsammans sen får eleverna läsa orden tills de känner sig säkra på dem. Korten hänger kvar tills det blir aktuellt med nya ord.
 - Skriv en text på datorn som klassen har läst tillsammans. Texten skrivs ut och meningarna klipps isär. Eleverna får varsin mening och läser den några gånger sedan hjälper klassen åt att sätta ihop texten så den blir begriplig igen.
4. *Läsförståelse* – Eleverna kan avkoda enkla ord och förstår innebörden. Förståelse innebär att man kan ordens betydelser och de finns lagrade i ett inre mentalt lexikon. Exempel på övningar:
- Vänj eleverna tidigt att använda sig av ordlistan. Läraren letar tillsammans med eleverna upp ord och läser förklaringarna högt.
 - Det är viktigt att läsa högt för eleverna eller att de läser i smågrupper. Ägna tid åt att diskutera texten och ställ frågor som t ex vad kan hända nu? Vad betyder det här?
5. *Läsintresse* – Här vänjer sig eleverna hur berättelser är uppbyggda och förbereder sig på att på egen hand läsa och sagor och berättelser. Övningar på att få in eleverna är i den här fasen är t ex:
- Läraren använder sig av en storbok så att eleverna känner gemenskap och delaktighet. Med en storbok kommer eleverna nära texten och innehållet blir mer påtagligt och levande. Tecken på att eleverna har ett eget läsintresse är att:
 - De lånar gärna hem böcker från biblioteket.
 - Gillar att få böcker i present
 - Läser gärna för andra

4.6.2 Nya LUS

Birgitta Allard och Bo Sundblad har valt den helordsinriktade teorin för sin forskning som utmynnat i ett läsutvecklingsschema (LUS). Nya LUS har påverkats av forskning och utgått från hur barn lär sig läsa. De har valt att göra en ny upplaga av LUS för att det har visat sig finnas brister i den gamla upplagan därför heter den här utgåvan Nya LUS. Allard och Sundblad (2000) utgår från barnets samlade kunskaper och erfarenheter och dessa ligger till grund för den förförståelse barnet tar med sig inför lässituationen. Barnen lär sig att bli läsare i naturliga situationer i samspel med redan läskunniga personer. Dessa aspekter har Allard och Sundblad tagit vara på när de har utvecklat läsutvecklingsschemat (LUS). I och med att avläsningen styrs av förförståelsen sker den också på ett kognitivt och emotionellt plan. En god förförståelse ger alltså en lätt och snabb avläsning såväl som god läsförståelse, även om man kan diskutera huruvida detta stämmer eller ej. En god läsare kan möjligtvis avläsa en text snabbt men det är inte helt säkert att han eller hon förstår den p.g.a. att texten är för komplicerad.

Enligt Allard och Sundblad består Läsutvecklingsschemat av tre faser: den utforskande fasen, den expanderande fasen och litterat läsande. Dessa faser består i sin tur av 19 punkter. Nya LUS bestämmer inte vad läraren ska göra för att följa denna utveckling. Enligt Allard ska det hjälpa läraren att synliggöra den utveckling eleven genomgår. Det poängteras att LUS inte är en metodisk modell för läsundervisning.

De tre faserna:

1. *Utforskande fasen* – I denna fas håller eleven på att successivt tillägna sig sin läsförmåga. De läser böcker med få ord på varje sida och oftast med bilder som

texten bygger på. I slutet av den utforskande fasen har eleven tillägnat sig fungerande lässtrategier. Nu läser de böcker med lite mer text och färre bilder.

2. *Expanderande fasen* – Nu har eleven en fungerande lässtrategi och vidgar sin läsning till böcker med mer text, endast texten för berättelsen framåt. I början av denna fas läser eleven nästan flytande och fastnar bara ibland. De klarar också av att snabbt hitta enstaka uppgifter i löpande text. I slutet av den expanderande fasen förstår eleven innehållet i en utländsk film med hjälp av textremsan.
3. *Litterat läsande* – Med litterat läsande betyder det att eleven måste kunna tänka abstrakt och hypotetiskt när de läser. Man ska kunna förstå hypotetiska resonemang och förstå principer som inte motsvaras av en ordagrann formulering.

Författarnas strävan är att det Nya läsutvecklingsschemat ska synliggöra de viktigaste tecknen på en generell naturlig och funktionell läsutveckling. Det är inte någon undervisningsmetodik för läraren. Lärarna ska ha koll på var en elev befinner sig i utvecklingen och de ser om en elev kommer på efterkälken. För att eleven ska ha kvar självkänslan ska åtgärder sättas in snabbt om eleven inte har kommit så långt i läsutvecklingen som de borde. Med Nya läs minskar risken att en elev lämnar skolan utan att kunna läsa tillräckligt för att genomföra fortsatta studier.

4.7 Vad säger våra styrdokument?

4.7.1 Vad säger läroplanen?

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Läraryrkesförbundet, 2002) talar om hur undervisningen ska:

...anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling (Läraryrkesförbundet, 2002:10).

Då individer tar till sig kunskaper på olika sätt måste hänsyn också visas till elevernas olikheter och deras behov. Att nå målen innebär inte att alla gör det på samma sätt. Därför måste också undervisningen utformas för att passa alla. Undervisningen ska ge förutsättningar för eleverna att utveckla förmågor såsom att arbeta självständigt och lösa problem. Genom att kunna samtala, läsa och skriva får varje elev möjlighet att utveckla sina färdigheter inom kommunikation och därigenom använda sin språkliga förmåga. Demokratiska arbetsformer och förberedelse för aktivt deltagande i samhällslivet är också en viktig del i kunskapsprocessen. Skolan ska även främja elevernas harmoniska utveckling och detta skapas genom variation och balans av innehåll och metoder (Läraryrkesförbundet, 2002:10-11).

4.7.2 Vad säger kursplanen för svenskämnet?

Ett av skolans viktigaste angelägenheter är att skapa goda förutsättningar för elevers språkutveckling, där ämnet svenska är den faktor som kan ge eleverna detta. Då förmågan att tala, läsa och skriva har betydelse för allt vidarearbete i skolan och så småningom i elevernas framtida yrkesliv är det oerhört viktigt att vi som lärare i de tidiga åldrarna förstår vikten av att tidigt ge eleverna så bra start i läs- och skrivinläringen som möjligt. Precis som det står i kursplanen om svenskämnets syfte och roll i utbildningen är det så att:

Språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Kunskap bildas genom språket och genom språket görs den synlig och hanterbar.

(Skolverket, 2007)

Nedanstående punkter är tagna ur kursplanen för svenskämnet och är några utav de mål att sträva mot som lärare bör ha i åtanke när de lägger upp sin undervisning. Man ska sträva efter att eleven. (Skolverket, 2007):

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse,
- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,
- utvecklar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor som texter med olika syften väcker samt stimuleras till att reflektera och värdera,
- utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra,
- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess syfte och karaktär,
- utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda datorn som hjälpmedel.

4.8 Lärarutbildning och läs- och skrivinläring i ett historiskt perspektiv

För att erhålla lärarexamen, enligt bilaga 2 i högskoleförordningen ska studenten ha de kunskaper och färdigheter som behövs för att förverkliga målen på förskolans, skolans eller vuxenutbildningens mål. I målen står det exempelvis att studenten ska:

- Visa kunskap om läs- och skrivinläringens och matematikens betydelse för barns och elevers kunskapsutveckling.

Fortsättningsvis står det att studenten ska:

- Visa mycket god kunskap i läs- och skrivinläring och i grundläggande matematikinläring.

Det är en tolkningsfråga i hur många poäng studenten ska ha läst läs- och skrivinläring. På Göteborgs Universitet har det bestämts att studenten skall ha läst minst 10p läs- och skrivinläring. Det nya lärarprogrammet hade fått mycket kritik p.g.a. att det inte var obligatoriskt att ha läs- och skrivinläring som en del av utbildningen mot de tidigare åldrarna. Leif Pagrotsky ändrade detta i högskoleförordningen hösten 2005. Studenten måste ha goda kunskaper i läs- och skrivinläring om de ska erhålla lärarexamen mot de tidigare åldrarna. (HSV, 2007)

Enligt en studievägledare vid Göteborgs Universitet hette det tidigare att man läste till 1-7 lärare och inriktningarna var MA/NO och SV/SO. Detta avskaffades hösten 2001 då det nya lärarprogrammet startades. I programmet 1-7-lärare läste man mycket matematik och svenska beroende på vilken inriktning man valde. I det nya lärarprogrammet skulle studenterna själva få välja vilka kurser de ville läsa. Det visade sig att de som inte hade läst läs- och skrivinläring inte var tillräckligt intressanta på arbetsmarknaden eftersom de inte hade de kunskaperna för att undervisa för de tidigare åldrarna.

4.9 Aktuell forskning kring principer för hur barn tillägnar sig läsning och skrivning

”Vägar in i skriftspråket” är en bok som Maj Björk och Caroline Liberg (1999) har skrivit och den tar upp hur man kan arbeta språkutvecklande med det tidiga läs- och skrivinlärandet. Boken behandlar även aktuell forskning kring principer för hur barn tillägnar sig skriftspråket.

Björk och Liberg pratar om att det under många år har pågått en metodstrid om vilka tekniker som är de mest effektiva när barn ska lära sig att läsa och skriva.

Några viktiga punkter som Björk och Liberg (1996) tar upp kring läs- och skrivinlärning är:

- De olika teknikerna går in i varandra. De stödjer alltså varandra, helhetsläsande och helhetskrivande, utvecklandet av ljudningstekniken och som i sin tur stödjer utvecklandet av ett avancerat helhetssläsande och helhetskrivande.
- Alla människor lär sig på olika sätt och i olika situationer. Vissa kanske använder sig av helordsmetoden hellre än ljudmetoden för att lära sig känna igen ett ord medan andra gör tvärtom.
- Oavsett metod så lär sig barnen lättast i sammanhang som fyller en mening i deras liv.
- De första stegen i läs- och skrivinläringen görs tillsammans med andra.
- Barnens utveckling fortsätter genom att de successivt lär in fler och fler sätt att läsa och skriva.
- Den grammatiskt fonologiska medvetenheten utvecklas bäst i lek där barnen få utforska språket.
- Den vuxnes stöd är betydelsefull.

Alla barn lär sig inte att läsa och skriva på samma sätt och då måste de erbjudas olika arbetssätt och uttrycksformer för att de ska utvecklas. Liberg och Björk (1996) anser att högläsning är ett bra sätt att anknyta barnens läs- och skrivupplevelser. Även de som redan kommit långt i sin utveckling kan ta det upp till sin nivå och tillgodo göra sig innehållet. Naturliga följder av textläsning är fortsatta samtal kring boken och gemensamt och eget skrivande. En viktig grundtanke som Björk och Liberg vill förmedla är att barn ska få lära sig att läsa tillsammans med andra, både barn och vuxna. Det är i den sociala samvaron och tillsammans med dem som kan mer som barnet lär sig. Författarna har inspirerats av Vygotsky som har poängterat att barn lär sig i samvaron med andra. Under de gemensamma inlärningsituationerna lär sig barnen att klara av saker med hjälp av en stödjande miljö. Detta ger trygghet och främjar barnens upplevelse av att lyckas och kunna.

Björk och Liberg (1996) skriver:

När vi arbetar med att lära barn att läsa och skriva, är det viktigt att ha kunskaper om hur olika barn går till väga för att lära sig detta och vilka problem som kan uppstå på vägen. Detta behövs för att vi i vårt dagliga arbete ska kunna observera barnens utveckling och veta vad vi behöver vara uppmärksamma på (Björk & Liberg, 1996:159).

5. Resultat

Målet med undersökningen var att ta reda på hur pedagoger konkret och praktiskt arbetar med läs- och skrivinläring i år 1. För att ta reda på det intervjuades fem lärare på fem olika skolor. Detta kapitel kommer att behandla de svar som kom fram genom intervjufrågorna. Lärarnas namn som nämns i resultatet är pseudonymifierade för att bibehålla pedagogernas anonymitet. Skolornas namn och placering är något som inte heller kommer att framgå. Frågorna har delats in i fem kategorier:

- Inledande frågor
- Hur och på vilket sätt arbetar lärare med läs- och skrivinläring?
- Hur vet man vilka metoder som passar vem och hur motiverar man eleverna?
- Hur utvärderas elevernas läs- och skrivkunskaper?
- Goda råd inför framtiden
- Hur förhåller det sig inom lärarutbildningen ur ett historiskt perspektiv?

I bilaga 2 kan man finna de transkriptioner av intervjuerna som använts för framtagandet av resultatet.

5.1 Inledande frågor

De inledande frågorna berörde pedagogernas åldrar och deras verksamma tid inom yrket. Något som inte framgick av frågorna i sig, men som ändå är ett resultat är att de lärare som intervjuades var alla kvinnor. Att det blev ett urval som enbart bestod av kvinnor var ett resultat av slumpen.

Lärarna som intervjuades var: Anna, 62 år, Birgitta, 30 år, Cecilia, 63 år, Daniela, 47 år och Elin, 29 år. Alla pedagogerna har arbetat sedan de tog sin examen. De har arbetat mellan 6 och 41 år, vilket givit ett relativt brett spektrum av erfarenheter i resultatet.

Det visade sig att de lärare som arbetat längst och gått äldre lärarutbildningar haft väldigt mycket undervisning kring läs- och skrivinläring och även mycket praktik under utbildningstiden. Alla var dock överens om att det borde satsas mycket mer på läs- och skrivinläringen i lärarutbildningen idag, eftersom det är en mycket viktig del i hur eleverna utvecklas. Cecilia menade för övrigt att det finns tre stora anledningar till att läs- och skrivkunskaperna blivit sämre under 1990-talet:

1. Lärarutbildningen har blivit sämre
2. Samhällsklimatet har blivit annorlunda. Föräldrar har mer stress i vardagen och hinner inte hjälpa sina barn i lika stor utsträckning.
3. Resurserna har minskats. Det finns inte lika stora möjligheter för att ha halvklasser och grupperna har i regel blivit större.

Birgitta menar dock att man inte bör skylla allt på lärarutbildningen eftersom det finns många saker som man inte kan lära sig i en utbildning. Man måste lära sig av sina misstag, testa sig fram och lära sig utav det.

5.2 Hur och på vilket sätt arbetar lärare med läs- och skrivinläring?

På frågan om hur de planerade sin allra första termin svarade de att de inte minns exakt, men det visade sig ändå att samtliga försöker få en bild av var alla elever ligger inom den fonologiska och språkliga medvetenheten, hur många bokstäver de kan/känner igen, om de kan skriva sitt namn osv. De vill med andra ord ta reda på hur långt de ligger i läs- och skrivutvecklingen för att kunna sätta in rätt material.

Alla talar om hur viktigt det är med den fonologiska medvetenheten innan de börjar år 1. Eleverna bör ha lekt lekar och gjort övningar som tränar rim, ramsor, stavelser osv. redan i förskolan.

Ganska tidigt börjar pedagogerna med att ge eleverna läsläxor i form av småböcker, korta texter med tillhörande bilder. Ofta lär de sig dessa böcker utantill och många barn får känslan av att de kan läsa vilket ökar deras självkänsla. Denna känsla grundar sig i att de känner igen ordbilden, men betyder inte automatiskt att de verkligen kan.

Birgitta och Cecilia arbetar mycket för att finna läsintresset hos barnen och anser att detta är något av det viktigaste i ett barns läs- och skrivutveckling. Att läsa högt för barnen, gärna spännande historier som fångar deras uppmärksamhet lockar eleverna till att själva vilja kunna läsa böcker. Detta är något som samtliga pedagoger arbetar efter. När de läser texter ihop med barnen lyssnar de efter bokstäver och försöker höra var i ordet den specifika bokstaven de arbetar med kommer.

Birgitta och Daniela talade om vilka bokstäver de brukar starta med. De börjar med ljud som är lätta att känna igen, dvs. bokstäver som man lätt kan hålla tonen på. Sådana bokstäver är alla vokaler och konsonanter såsom *f, j, l, m, r, s*, m.fl. Vidare är det viktigt att tänka på vilka ljud som är lätta att sätta ihop till ord. Exempelvis *r - o - s* → *ros*. I början använder man sig av två bokstavskombinationer och senare ökar man ut till tre och fyra bokstäver allteftersom. Birgitta berättade om hennes allra första arbetsår då hon lät sina elever bestämma vilka bokstäver de ville arbeta med själva. Med tiden insåg hon att detta var väldigt rörigt och ostrukturerat. Birgitta sade att det behövs struktur och att det är inget att vara rädd för.

Då det ska vara roligt och lustfyllt för eleverna försöker Daniela nivåanpassa läsningen. Det brukar hon göra genom att gruppera dem efter olika nivåer. Varje grupp får samma bok att läsa högt för henne eftersom hon tror på att inte utsätta barnen för mycket i början. Böckerna hon använder sig av är småböcker från Kiwi, Gleerups bokförlag, författarinnan Bodil Jönsson och liknande. Utifrån böckerna lyssnar de efter bokstäver, letar efter den osv.

Elin berättar om sitt intresse för Trageton och hans metod *Att skriva sig till läsning*. Hon sätter två elever vid en dator där de får skriva fritt och då blir det bara en massa bokstäver och ibland skriver de sina namn och andra ord de kan och känner igen. Därefter skrivs alla bokstäver ut och dessa sätts in i den egna arbetsboken. Varje gång hon presenterar en ny bokstav att arbeta med får eleverna ringa in och räkna hur många av den bokstaven de har skrivit. Men detta är bara ett inslag som hon använder sig av då hon säger att hon inte har tillräckligt med kunskaper för att uteslutande arbeta med denna metod. Vidare säger Elin att hon anser att man måste blanda metoder för att uppnå bästa resultat. Detta är något som de övriga lärarna också betonar.

Cecilia talade mycket om Ingvar Lundberg och hans material, bl.a. Bornholmsmetoden och "God läsutveckling". Hon använder sig gärna av läseböcker *Kom och läs med oss* som utformats utav Lundberg och hans kollegor. Denna läsebok finns i tre nivåanpassade upplagor för att stimulera alla elevers läsförmågor. Det är samma bilder i alla läseböckerna, men med olika mycket text. Hon försöker att ganska tidigt börja presentationen av bokstäverna. Tar hon en bokstav i veckan räcker de för hela läsåret berättar hon. Arbetet med bokstaven sker med 8-10 punkter där eleverna ritar bokstaven på tavlan, i luften, med pensel, med färg osv. för att lära sig formen för att skriva bokstaven. Parallellt med detta ljudar man bokstaven för att kunna känna igen den i ord.

Pedagogerna säger att de inte arbetar med någon specifik metod i sig, utan de väljer att blanda helords- och avkodningsinriktade metoder med varandra. Varför anser pedagogerna då att man måste blanda dessa teorier? Anna menar att det är viktigt att kunna ljuda igenom ord eftersom det ibland kommer ord som man inte känner igen. När man väl kan läsa känner man igen ordbilderna, det är så vi läser, men när det kommer ett okänt ord måste man kunna avkoda för att läsa ordet. Birgitta säger att man inte kan läsa nonsensord bara för att avkoda, man måste förstå också och likadant som Anna betonar hon vikten av att även kunna helordsläsa. Daniela och Elin säger båda två att det är viktigt att pedagogen i fråga känner sig trygg i den metod de valt att använda sig av. De övriga pedagogerna känner likadant vad gäller att blanda metoder.

LTG, Trageton, Ingvar Lundbergs och Bodil Jönssons material med ett ljud i taget är metoder som nämns. Bodil Jönsson var ett namn som återkom ett par gånger under intervjutillfället med Birgitta. Då vi inte visste vem hon var sökte vi på Internet och fann att Bodil Jönsson har arbetat som lärare i skolans tidigare åldrar i ca 25 år och utvecklat material som bl.a. består av småböcker med tydliga bilder till korta, ofta upprepande texter. Hon har arbetat med upplevelsebaserad inläring för att så många barn som möjligt ska lyckas med läs- och skrivinläringen.

Sama (2007)

Anna säger att det är upp till varje pedagog att välja vilken metod man vill arbeta efter. Rektorerna har inte särskilt mycket att säga till om och gör det heller inte. Cecilia pekar även på vikten av att få eleverna att förstå sambandet mellan tal och skrift vilket man lätt gör efter LTG-metoden.

5.3 Hur vet man vilka metoder som passar vem och hur motiverar man eleverna?

På frågan om hur man som lärare vet vilka metoder som passar för olika elever och hur man stimulerar elevernas olikheter svarade alla att det är svårt att veta exakt vilken metod som passar varje enskild elev, men som Birgitta säger: ”man måste testa och kolla eleverna hela tiden”. Dessutom talar både Anna och Birgitta om hur de förutsätter att eleverna när de börjar år 1 har med sig den språkliga och fonologiska medvetenheten och att det är vad de fortsätter med i början av läsåret. Cecilia anser att något av det viktigaste är att läraren har kunskaper om olika metoder så att om man stöter på en elev med svårigheter kan sätta in en metod som passar eleven.

Birgitta brukar göra ett litet test i början av läsåret för att se vilka bokstäver eleverna kan sedan innan, om de kan skriva sitt egna namn osv. Hon säger vidare att om en elev inte klarat av att knäcka läskoden vid påsk så tar hon kontakt med stödpersonal för att hjälpa eleven så mycket som möjligt.

Daniela berättar att det inte är lätt att veta exakt vilken metod man ska använda sig av, men att det gäller att anpassa materialet efter vad varje elev behöver. I regel arbetar de flesta av hennes elever med samma saker fast vissa kanske behöver mer eller mindre övning. Anna menar också att i en år 1 ligger eleverna på väldigt olika nivåer. De som har kommit igång får man stimulera genom att det är roligt att läsa och skriva. Man kan uppmuntra eleverna genom att låta dem gå till bibliotek och dela in dem i mindre läsgrupper som är nivåanpassade.

Att skapa läsintresse för barnen är något som alla intervjuade pedagoger talar om. Det är viktigt att eleverna tycker att det är roligt att läsa och skriva och att de själva tar initiativ. De ska inte läsa bara för att läraren vill det! För att intressera eleverna ytterligare talar både Anna och Cecilia om att läsa högt för klassen, gärna spännande och roliga texter som fånglar eleverna. Det är inte säkert att alla har vuxna som läser för dem och alla kanske inte ens har böcker hemma. Sambandet mellan tal och skrift kan göra det spännande för eleverna och motivera dem ytterligare.

Det är viktigt att eleverna känner att de kan läsa även om de inte kan det på riktigt. De känner igen saker på förpackningar, sitt namn, andra namn som är viktiga i sin omgivning m.m. Detta är något som Elin nyttjar i klassrummet. Hon sätter gärna upp lappar på föremål i klassrummet för att eleverna ska kunna känna igen ord på saker och ting.

När Birgitta märker att någon elev börjar halka efter försöker hon ge metodiska tips till föräldrarna om hur de kan uppmuntra och hjälpa eleven och är det någon som har oerhört svårt brukar hon snabbt ta hjälp av resurslärare. Daniela och Elin vill gärna också poängtera att det är viktigt att hitta saker som intresserar eleverna då det genast blir roligare om det är något intressant de får läsa eller skriva om. Elin och Anna tar gärna till datorns hjälp om det kan hjälpa eleven att finna bokstäver och skrivning/läsande som mer intressant.

Vanligtvis vill de allra flesta barn gärna lära sig att läsa när de börjar skolan. Ofta är det också en stor upplevelse att kunna ljuda samman bokstäver att eleverna vill fortsätta och lära sig ännu mer. De flesta kämpar på och även om det går trögt så handlar det hela egentligen om att träna ofta och mycket. Anna säger att de elever som inte får hjälp hemifrån ofta är de som har svårast med läsningen och därför är det viktigt att de får det i skolan. Samarbetet med hemmet är alltså av stor vikt.

5.4 Vilka kända sätt att utvärdera elevernas läs- och skrivkunskaper finns och hur gör lärarna?

Litteraturstudierna visade att det finns två kända sätt varpå man kan utvärdera elevers läs- och skrivkunskaper. Den ena är LUS som står för läsutvecklingschema där läraren kollar av vad eleven klarar av för att se hur långt han eller hon har kommit i läs-utvecklingen. Den andra är Lundbergs kartläggningmaterial där läraren genom diverse övningar tränar eleven i olika steg (se kap 4.6)

Lärarna använde sig både av LUS och ”God läsutveckling” men använde sig också av andra, för oss okända metoder för att utvärdera och kontrollera elevernas läs- och skrivutveckling. Anna och Cecilia brukar använda sig av s.k. H4-test som innebär att eleverna får läsa en rad med ord och bokstäver på tid för att se hur väl de avkodar ord. H4-test var något som vi inte hade hört om tidigare i utbildningen och vi återkommer till varför vi tror att det inte har gjorts det i kap 6. Birgitta använder ett material utav Bodil Jönsson som kallas för Lästrappan. Skrivutvecklingen kollar hon av gentemot de lokala målen som finns på skolan hon är verksam. Daniela låter sina elever läsa högt för henne och dikterar ord för att träna skrivning. Cecilia talar också om att man kan spela in barnen när de läser så att de själva ska kunna höra om de blivit bättre. Elin använder sig gärna av LUS och God läsutveckling.

Gemensamt för alla pedagogerna är att de gör återkommande kontroller kontinuerligt för att se att alla utvecklas och kommer vidare i läs- och skrivinlärningen.

5.5 Goda råd inför framtiden

Råd och tips inför framtiden som vi fick handlade om:

- Träna den fonologiska medvetenheten
- Lek med rim och ramsor, lyssna efter bokstavsljud osv.
- Skapa en trivsamt miljö för lärande, tänk på möbleringen
- Arbeta med motivationen, det ska vara roligt att läsa och skriva
- Var tydlig med syftet och håll det strukturerat
- Ta hjälp av kollegor
- Var inte rädd att pröva er fram
- Blanda metoder och håll er á jour med forskning

5.6 Hur förhåller det sig inom lärarutbildningen ur ett historiskt perspektiv?

En frågeställning vi hade var hur läs- och skrivinläringen inom lärarutbildningen sett ut ur ett historiskt perspektiv. Det har visats sig att det varit svårt att få svar på hur det sett ut förr inom lärarutbildningen. Det finns inget lättillgängligt material att få tillgång till för att undersöka hur det har sett ut historiskt. Två svar har kommit efter att ha kontaktat fyra personer som har med lärarutbildningen att göra. En person som kontaktades var ifrån högskoleverket och två var från Göteborgsuniversitet. Det första som besvarades var att det nu finns en lag som säger att för att man måste ha minst 10 poäng i läs- och skrivinläring för att ta lärarexamen mot de tidigare åldrarna. Det andra var en länk till regeringen där det fanns propositioner till en ändring av lärarutbildningen. Det specifika svaret om hur läs- och skrivinläringen har förändrats fanns tyvärr inget svar på. Däremot har det via ett telefonsamtal med en person som jobbar som studievägledare vid Göteborgs Universitet fått svar på hur det såg ut innan det nya lärarprogrammet som startades 2001. Ville man läsa till 1-7 lärare valde man inriktningar antingen MA/NO eller SV/SO. När det nya lärarprogrammet startades skulle studenterna få välja fritt vilka kurser man vill läsa. Viket kritiserades hårt eftersom de som läste till lärare i de tidigare åren inte alltid hade läst läs och skrivinläring. Högskoleförordningen ändrades utav Leif Pagrotsky. Det står nu att studenten skall ha goda kunskaper i läs- och skrivinläring för att få ett examensbevis men det är upp till varje högskola hur många poäng det ska vara.

6. Diskussion

I detta kapitel kommer vi att diskutera resultaten av frågeställningarna ur olika synvinklar. Huvudfrågorna i detta arbete var:

- Vilka olika metoder för läs- och skrivinlärning finns?
- Hur har satsningen på läs- och skrivinlärning i lärarutbildningen sett ut i ett historiskt perspektiv?
- Vilka kända sätt finns för utvärdering och vilka använder sig lärarna av?
- Hur startar lärare läs- och skrivundervisningen, vilka metoder använder de sig av och varför har de valt att arbeta på det sättet?

6.1 Metoder och material kring läs- och skrivinlärning

Det finns ganska många olika metoder och material att arbeta med kring läs- och skrivinlärning. Detta är något som också visat sig i resultatet från litteraturstudierna (se kapitel 4) samt från intervjuerna (se kapitel 5) med de fem verksamma lärarna. Något som varit väldigt tydligt utifrån intervjuerna är det faktum att samtliga, verksamma pedagoger i år 1, använder sig av olika sätt och olika material. Att blanda helordsinriktade metoder med avkodningsinriktade metoder är något som krävs för att eleverna ska bli goda läsare och skribenter. Vår hypotes om att lärare blandar metoder i sin undervisning visade sig därmed vara sann.

6.2 Intervjuförfarandet

Lärarna fick inte frågorna innan intervjuerna vilket vi efteråt anser att det kunde ha varit en bra idé då de hade haft möjlighet att kunna förbereda sina svar. Vi hade eventuellt fått längre, mer uttömmande svar. Samtidigt fick vi verkligen reda på om lärarna hade en väl fungerande läs- och skrivinlärning, men det blev inte så strukturerat. Vissa av frågorna var lika varandra i formuleringarna och det ledde till att flera av frågorna var halvt besvarade redan innan. Hade lärarna fått se frågorna innan hade de förhoppningsvis sett skillnaderna och funderat lite längre på frågan.

Trots ambitionerna att ha en strukturerad intervju blev samtalet i sig mer fritt. De förberedda frågorna blev mer utgångspunkter för intervjun och svaren mynnade ut i många olika svar med följdiskussioner. Om vi inte hade haft förberedda frågor tror vi ändå att vi hade fått så olika intervjuer att ett resultat hade varit svårt att få fram.

6.3 Lärarnas arbete och åsikter kring läs- och skrivinlärningen

De intervjuade lärarna var alla väldigt engagerade i sina elevers läs- och skrivinlärning och hade mycket kunskap att dela med sig av. Flera av dem ville gärna utveckla sig själva genom att hålla i för skolan lokala föreläsningar för att utveckla verksamheten ytterligare. Detta tyder då på en strävan från lärarnas sida att vilja göra det mesta för eleverna. Som man kan se i bilaga 2 är det de två äldsta lärarna som tagit initiativ till att vidareutveckla läs- och skrivinlärningen på skolorna. Deras erfarenheter har säkerligen gjort dem mer engagerade till att förnya sina kunskaper. Om lärare inte har engagemang för att vidareutveckla sig själva och göra undervisningen intressant och rolig för eleverna, kommer heller inte eleverna känna lust till att lära sig något. Lärarnas arbete lär heller inte bli särskilt lustfyllt. Om inte lärarna känner glädje och lust i skolan kommer heller inte eleverna att göra det. Det är väldigt viktigt att eleverna så tidigt som möjligt känner att det är roligt att läsa och skriva för deras senare skolutveckling. Läs- och skrivkunskaperna är det som är grunden för att kunna lära sig mer då information och kunskap oftast finns i form av text. Kunskapsredovisningarna brukar också vara i form av skrift och då är det bra om man har med sig det. Att betona att lärare behöver

goda kunskaper i ämnet läs- och skrivinlärning är viktigt. Det är också angeläget att lärarna kan omvandla detta i praktiken för att ge eleverna en bra grund att stå på i deras utveckling. Uppsatsen kom till på grund av att osäkerheten för det praktiska arbetet kring läs- och skrivinlärning fanns. En del av den kunskapen kommer till efter erfarenhet och man kan inte vara fullärd efter en utbildning men lite mer verksamhetsförlagd utbildning kring läs- och skrivinlärning skulle underlätta många studenters framtida lärarroll.

6.4 Arbeta som behövs för att nå kursmålen

Något som också framgick tydligt hos Cecilia var hennes åsikter kring hel- och halvklasser. Hon trodde på att återinföra halvklasser i större utsträckning då en av orsakerna till att läs- och skrivkunskaperna försämrats var att klasserna blivit större. Detta är något som påverkar skolans arbetsmiljö både för lärare och för elever. Hennes tanke var att när läraren har den ena halvklassen är den andra halvan med fritidspedagogerna. Cecilia vill poängtera att fritidspedagogerna har en gedigen utbildning och att denna ibland inte används på rätt sätt. Det skulle kanske vara en god idé att ta till vara på fritidspedagogernas kunskaper för att underlätta för alla inblandade, lärare, personal och elever. Läser man läroplanen (Lpo 94) ska man bland annat sträva efter följande:

Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. (Läraryrket, 2002:13)

Kan då skolan verkligen uppfylla alla dessa mål som står skrivna i Lpo 94? Med tanke på de förutsättningar som lärare har i sin klass kan det ofta bli svårt att uppfylla alla målen till fullo. Det är många elever i samma klass och resurserna har blivit sämre. Det man inte får glömma är att även lärare endast är människor. Om det underlättar att uppfylla målen om man jobbar med halvklasser är det ett enkelt och billigt sätt att undvika problem. Det är ändå de vuxna på skolan som har ansvaret för att läroplanen åtföljs och därför måste de också sträva efter detta i möjligaste mån.

6.5 Föräldrarnas roll i skolan

Föräldrarna är en viktig del av elevernas lärande och det är kanske inte alltid som detta kommer fram på ett tydligt sätt. I Lpo 94 står det:

I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. (Läraryrket 2002:11)

Vidare står det:

Skolan skall därvid vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samband med hemmen. (Läraryrket 2002:11)

Det kan vara så att föräldrarna inte förstår hur mycket de kan eller vill bidra till sina barns skolutveckling. Som framgick av intervjuerna kan man som lärare få väldigt mycket stöd av föräldrarna när det gäller läs- och skrivinläringen. Är det då någon förälder som på ett eller annat sätt inte förstår hur viktig deras roll är, kan man som Birgitta säger ge metodiska tips och råd till dem. Det finns en annan sida av att inte ha en relation till föräldrarna. Det kan vara så att pedagoger glömmer bort eller inte vågar bjuda in föräldrarna för att förklara deras viktiga roll. Samhället har skapat ett klimat där många saker inte hinns med p.g.a. arbete, fritidsaktiviteter osv. Detta har säkerligen gjort att många föräldrar inte hinner sitta och läsa

läxor med sina barn. Detta tog även Cecilia upp som en bidragande faktor till varför läs- och skrivkunskaperna försämrats under 1990-talet.

6.6 Tips och råd

Birgitta berättade om sina misstag under första tiden av hennes karriär och gav därefter väldigt många konkreta tips och råd på hur man bör göra när man undervisar kring läs- och skrivinläring. Att ha struktur och tydlighet i sin undervisning är något som låter bra. Även att inte vara rädd för att ta hjälp av kollegorna var ett råd som framgick. Det var ett gott råd, men som ändå bör diskuteras. Frågan är om det verkligen fungerar i praktiken. Är det verkligen så att man kan vända sig till sina kollegor när man behöver stöd? Erfarenheter från både HFU och VFU har visat att det inte är alla som har viljan, tiden eller lusten att hjälpa när man har kört fast någonstans. Kan man verkligen utgå från att man kommer att få hjälp av kollegorna när man kommer ut i arbetslivet? Arbetslag ska finnas för att man ska få hjälp och stöd i undervisningen, men dessa fungerar inte alltid, speciellt kan det säkert kännas när någon ny kommer in och ska samfundera med laget. Som ny bör man väl heller inte ha förutfattade meningar om att inte få hjälp av arbetslaget, men det är ändå något som är värt att diskuteras.

Att blanda metoder, hålla sig à jour med forskning och att arbeta med motivationen och intresset hos eleverna var också några råd som förmedlades. För att motivation och intresse ska födas bör arbetsmiljön i klassrummet vara en plats där lust och lärande kan gro. Miljöerna i de klassrum som intervjuerna ägde rum i, var väldigt varierande i möblering och övrig inredning. Björk och Liberg skriver i deras bok *Vägar in i skriftspråket* att:

"För att kunna erbjuda våra elever en varierande och rik undervisningsmiljö som stimulerar till en god språkutveckling, måste det finnas framkomliga vägar som inte får vare sig dyrbara, resurskrävande eller omständiga". (Björk & Liberg, 1996:18)

Björk och Liberg (1996) anser att alla måste kunna ha arbetsro även om det pågår många aktiviteter samtidigt. Arbetsmiljön ska vara på det sättet att arbete ska kunna utföras i både större grupper, mindre grupper och enskilt. En slutsats är att läraren bör tänka på hur klassrummet är möblerat för att eleverna ska vistas i stimulerande undervisningsmiljö.

I ett av klassrummen vi var i fanns det lappar med ord på som var placerade på saker som ordet stod för. Dessa lappar skulle hjälpa eleverna att lära sig hur ordbilderna för sakerna såg ut. Detta klassrum var också den miljö som såg mest inspirerande ut. I samtliga klassrum fanns alfabetet uppsatt på väggar i olika utformningar för att eleverna lätt skulle kunna känna igen bokstävernas form.

6.7 Urvalet

Som nämndes i kapitel 3 var ett av målen att intervjua pedagoger på skolor runtom i Göteborgs stad och gärna pedagoger i olika åldrar. Det visade sig att spridningen blev som önskat. Skolornas lokalisering var från de fem olika stadsdelarna; centrala, norra, västra, östra och södra Göteborg. Detta bidrog inte till någon skillnad i resultatet. Man skulle kunna tänka sig att det kunde skilja sig mycket att arbeta i de norra stadsdelarna från att arbeta i centrala Göteborg med tanke på olika sociala skillnader. Satsningarna kring läs- och skrivinläring torde synas tydligt i arbetsförfarandet hos pedagogerna men detta var inget som framgick av undersökningen. Syftet var dock inte att analysera huruvida skillnaderna var utan var endast något som kunde vara intressant att belysa kortfattat.

6.8 Litteraturstudierna

Vad har litteraturen då givit? Litteraturstudierna fördjupade och repeterade våra tidigare kunskaper, som funnits i och med utbildningen, ytterligare. Metoderna som togs upp i litteraturen visade sig återkomma på skolorna. Vi fick med andra ord uppleva att metoderna är väl etablerade i skolans värld. Att blanda intervjuerna med litteraturen gjorde att det man läst tidigare i utbildningen blev tydligare.

6.9 Utvärderingsmaterial

Vad gäller olika sätt hur man kan utvärdera läs- och skrivkunskaperna hos eleverna visade det sig att det fanns ett test som inte tagits upp i litteraturen tidigare. Detta test kallas H4-test och innebär att man testat hur väl en elev har tagit till sig avkodningstekniken och hur snabbt eleven avkodar. Något som är besynnerligt är varför inte detta test har haft en central roll i dagens lärarutbildning. Anna och Cecilia som var de äldre av de fem var de som tog upp detta test som ett utvärderingsmaterial. Det beror kanske på att dagens syn på lärande inte innebär att elever ska behöva testas på tid utan att man har en grundsyn att man ska se till varje individs utveckling. Tid, tävling och kvantitet är inte något som kopplas ihop med kunskap idag.

7. Avslutning

Under detta avslutande kapitel kommer vi att ta upp olika problem som vi stött på och vad vi har lärt oss under detta arbete.

I början av undersökningen kände vi oss ganska kalla om fötterna, med andra ord ganska rädda för vad detta yrke innebär och osäkra på hur man metodiskt arbetar för att lära elever läsa och skriva. Redan under undersökningens gång började vi känna oss mer och mer redo för det framtida läraryrket. Genom intervjuerna fick vi känslan av engagemang och kunskap som gav oss ännu mer lugn och motivation till att fortsätta bli lärare. Under utbildningen har vi mestadels känt oss osäkra på om detta yrke verkligen varit något för oss. Denna känsla grundar sig mycket i osäkerhet och brister i den didaktiska kompetensen.

Samtalen med de verksamma lärarna var mycket givande då deras beskrivningar av undervisningsupplägg varit så tydliga och konkreta i sin utformning. Speciellt en del av det vi lärt oss har varit extra relevant för oss. Vi fick förklarat för oss hur man kan lära ut bokstäverna, i vilken ordning och på vilket sätt har varit oerhört givande då vi förstått varför man gör på så sätt. Detta har inte vi fått beskrivit för oss under utbildningen vilket har känts viktigt för att kunna ge eleverna bästa möjliga förutsättningar.

Som nämnts tidigare i diskussionen vill vi poängtera ytterligare hur viktigt det är att kunna omvandla det teoretiska till praktiskt i undervisningen när man ska arbeta som lärare för de tidigare åldrarna. Att ha goda kunskaper om de olika metoderna innebär inte att man kan det praktiskt. Därför ville vi göra en fördjupning i det här ämnet för att känna oss lite säkrare i det didaktiska arbetet kring läs- och skrivinläringen.

Vi anser att det är bra att det har blivit ett krav på Göteborgs universitet att man måste ha läst minst 10 poäng läs- och skrivinläring för att få ta examen mot de tidigare åldrarna. Det är så viktigt att eleverna i de tidigare skolåren får en bra start i läs- och skrivutvecklingen för att kunna klara av fortsatta studier. Både skolorna och högskolorna måste få ett bättre rykte om sig att det finns kompetenta lärare som undervisar eleverna. Det är en bra start med den nya högskoleförordningen.

För att utveckla sig ytterligare i undersökningen skulle vi kunna göra fler intervjuer för hitta nya aspekter på läs- och skrivinläringen. Frågan är då om vi skulle få ett annat resultat än vad vi nu har kommit fram till. Vidare skulle man kunna ta reda på hur man arbetar aktivt för att hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter och vilka metoder som används för det.

Vi upplever att arbetet har givit oss något som vi har saknat under vår utbildning och hoppas att vi kunnat förmedla denna kunskap vidare.

Avslutningsvis hoppas vi att denna uppsats kommer att kunna hjälpa och motivera andra lärarstuderande som känner sig osäkra på sin blivande yrkesroll gällande läs- och skrivinläring.

Referenser

Litteratur

- Allard, Birgitta m fl., 2000. *Nya Lusboken*. Stockholm: Bonnier utbildning
- Björk, Maj & Liberg, Caroline, 1996. *Vägar in i skriftspråket, tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Natur och kultur.
- Björk, Maj & Liberg, Caroline, 1999. *Vägar in i skriftspråket, tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Natur och kultur.
- Häggeström, Ingrid, (1994). *Språklekar efter bornholmsmodellen*. Umeå Universitet, Umeå.
- Körling, AnnMarie, 2006. *Kiwimetoden*, Bonniers utbildning AB
- Leimar, Ulrika, 1975. *Läsning på talets grund*. Lund: Liber läromedel
- Leimar, Ulrika, 1978. *Läsning på talets grund*. Lund: Liber läromedel
- Lindö, Rigmor, 2002. *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, Ingvar, 2003. *God läsutveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Längsjö, Eva och Nilsson, Ingegärd, 2004. "Än bok på bodät en gledje": om läs- och skrivinlärande förr och nu. IPD-rapporter, 2004:05. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet
- Läraryrket, 2002. *Lärarens handbok – skollag, läroplaner, yrkesetiska principer*, Solna Tryckindustri Information
- Patel, Runa och Tebelius, Ulla, 1987. *Grundbok i forskningsmetodik*. Lund: studentlitteratur
- Trageton, Arne, 2005. *Att skriva sig till läsning – IKT i förskoleklass och skola*. Stockholm Liber AB
- Stukát, Staffan, 2005. *Att skriva ett examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: studentlitteratur
- Witting, Maja, 2001. *Metod för läs- och skrivinläring*. Ekelunds Förlag

Elektroniska källor:

Bonnierutbildning (2007)

<http://www.bonnierutbildning.se/butbweb/Archive/Documents/pdf/KiwiLasForstaLararinstruktionArbetsgang.pdf> [Hämtad] 2007-04-17

Skolverket (2007) Kursplan i svenska. www.skolverket.se [Hämtad] 2007-04-29

HSV (2007) Högskoleförordningen, bilaga 2 www.hsv.se [Hämtad] 2007-05-20

Sama (2007) Föreläsare page. <http://www.sama.se/ForelasarePage.asp?id=81>
[Hämtad] 2007-06-05

Bilaga 1

Intervjufrågor

Inledande frågor

1. Hur gammal är du?
2. När tog du din examen från lärarutbildningen?
3. Hur länge har du jobbat som lärare?
4. Hur stor del av din utbildning bestod av läs- och skrivinläring? I jämförelse med hur det är idag, anser du att det skulle satsas mer eller mindre på läs- och skrivinläring för lärarstuderande? Varför?

Hur och på vilket sätt arbetar lärare med läs- och skrivinläring?

5. I stora drag, kan du berätta hur du planerade din allra första termin med en år 1?
6. Jobbar du med någon speciell metod när du ska starta upp en läs- och skrivinläring? Och i så fall vilken då?(avkodnings- eller helordsmetod) Har du valt den själv eller är det styrt från rektor?
7. Är det någon metod som du föredrar framför en annan? Motivera varför.

Hur vet man vad som passar för vem och hur motiverar man eleverna?

8. Hur vet man vilka metoder som passar för olika elever och hur stimulerar man elevernas olikheter?
9. Elever som har svårt att komma igång, hur motiverar man dem?

Hur utvärderas elevernas läs- och skrivkunskaper?

10. Hur utvärderas elevernas läs- och skrivkunskaper?

Goda råd inför framtiden

11. Har du något råd att dela med dig av till oss?

Bilaga 2

1. Hur gammal är du?

Anna: 62 år

Birgitta: 30 år

Cecilia: 63 år

Daniela: 47 år

Elin: 29 år

2. När tog du din examen från lärarutbildningen?

Anna: 1966

Birgitta: 1999

Cecilia: 1968

Daniela: 1987

Elin: 2001

3. Hur länge har du jobbat som lärare?

Anna: I 41 år blir det som jag jobbat som lärare.

Birgitta: Jag har jobbat som lärare i 7-8 år.

Cecilia: I 39 år.

Daniela: Jag har jobbat sen examen både som lågstadielärare och som stödlärare för barn med särskilda läs- och skrivsvårigheter. Alltså i 20 år.

Elin: Jag hade tur att få ett jobb direkt när jag tog examen så jag har jobbat i 6 år.

4. Hur stor del av din utbildning bestod av läs- och skrivinläring? I jämförelse med hur det är idag, anser du att det skulle satsas mer eller mindre på läs- och skrivinläring för lärarstuderande? Varför?

Anna: Det var mycket läs- och skrivinläring på den tiden, mycket stor vikt lades på det. Det var inte upplagt med poäng men vi hade mycket praktik på olika skolor. Jag tror att det måste satsas mer särskilt för de som ska jobba med de yngre. För det är otroligt viktigt att barnen i årskurs 3 har uppnått alla steg i LUS.

Birgitta: Jag läste svenska/svenska 2 på universitetet och där ingick 10-15 poäng. Jag minns inte riktigt hur mycket det var, men jag hade ungefär samma känsla som ni, att det var väldigt lite.

Jag tror att det borde satsas mer på läs- och skrivinläring i lärarutbildningen, men samtidigt tror jag inte heller att man ska skylla allt på lärarprogrammen. För det finns faktiskt många saker som man inte kan lära sig i en utbildning. Man måste lära sig av misstagen. Man måste göra praktiskt och testa sig fram.

Cecilia: Ganska stor del, vi gick in mycket för det. Ja det måste satsas mer, det är väldigt alarmerande. De säger att det finns tre anledningar till att läskunskaperna har gått ner i början av nittiotalet. Det sägs att det beror på att lärarutbildningen har blivit sämre, dels att samhällsklimatet har blivit annorlunda att det är mer stress. Föräldrarna har inte lika mycket tid längre. Den tredje orsaken är att man inte kan få tillräckligt med resurser. Stor betydelse är att klasserna har blivit större. Att arbeta med halvklass skulle underlätta mycket.

Daniela: Jag tror att det ingick ganska mycket läs- och skrivinlärningsundervisning när jag gick utbildningen. Jag minns däremot inte hur mycket. Men det var ju något som var viktigt

att lära sig. Fast jag var nog också ganska osäker när jag tog examen på hur jag skulle kunna lära ut läs- och skrivkunskaper.

Man måste verkligen satsa mer på läs- och skrivinläring för lärarstudier, just för att det är en sådan viktig del i en människas kunskapsinhämtande. Om man inte kan läsa och skriva blir det jättesvårt att ta del och lära sig andra ämnen.

Elin: Det var inte så mycket läs och skrivinläring jag hade gärna haft mer av det. Ja det tycker jag att man ska satsa mer på för det är det som är det viktigaste när man har en klass i år 1.

5. I stora drag, kan du berätta hur du planerade din allra första termin med en år 1?

Anna: Nä, det kommer jag faktiskt inte ihåg men först måste man ta reda på var barnen ligger det gör jag här. Jag går igenom alla etterna ser efter hur många bokstäver de kan, hur många de känner igen. Hur det är med ljudanalys... kan de höra vad ett ord börjar på och lite den fonologiska medvetenheten om de kan rimma och om de kan hitta på egna rim. Vilka som kan ljuda ihop ord, vilka som kan läsa så att man vet vilken nivå de har kommit på så att man kan sätta in rätt material. De som kan läsa ska inte behöva sitta med det allra elementäraste. Så att de kommer på rätt nivå. I ettan är det mycket med ljudanalys att man tar en bokstav i taget. Har ett färdigt arbetschema att det är vissa moment man ska gå igenom med varje bokstav. Sen börjar man ganska fort med småböcker som de får i läsläxa som de ska läsa hemma. Våldigt korta texter till en bild, även om de inte kan läsa lär dom sig genom att repetera och läsa då får de ordbilder och det är det man vill att de ska ha. Ofta lär de sig dessa böcker utantill och de känner att de kan läsa men då är det ord som *och*, *ser*, *den* och *vi*. De ser dem som ordbilder så de inte behöver ljuda dem.

Birgitta: Jag jobbar mycket med att finna läsintresset hos barnen och börjar med ljud som är lätta att höra och känna igen för att kunna sätta ihop bokstäverna till ett ord. I början handlar det om 2 bokstavskombinationer och senare ökar man ut till 3 och 4 bokstäver allteftersom. Barnen får absolut inte bestämma bokstäver själva. Det gjorde jag första året jag jobbade, men insåg senare att det blev alltför rörigt och ostrukturerat. Det behövs struktur och det ska man inte vara rädd för. Sedan börjar jag tidigt med läsläxor och de får tidigt börja läsa skönlitterära texter. Det ska vara roligt för dem att läsa och därför försöker jag nivåanpassa läsningen och grupperar dem efter olika nivåer. De får samma bok att läsa som de högläser för mig. Det blir inte lika utsatt som om de skulle läsa högt i klassen eller ha enskilda böcker i början. Använder mig av småböcker, Glerups småböcker, Kiwi-böckerna, Bodil Jönsson och liknande. Sedan arbetar vi med bokstäverna. Skriver den, letar efter den, lyssnar efter den. Ibland kan det vara kul att presentera varje bokstav på något roligt och skojigt sätt. Ibland orkar man kanske inte det, men huvudsaken är att man är noggrann och tydlig i presentationen.

Cecilia: När jag får en etta hoppas jag att de under förskoletiden jobbat med fonologisk medvetenhet mycket. Gärna med Bornholmsmodellen med mycket lekar och mycket ordlekar där man leker med ord man rimmar mycket. Det har betydelse för dem som inte har så mycket stöd hemifrån men egentligen för alla. Helst ska man fortsätta med detta även under lågstadiet. Jag fortsätter med den språkliga medvetenheten. Jag sätter igång ganska på en gång och tar en bokstav i veckan. Då räcker de under hela läsåret. När jag startar med en ny bokstav följer jag Ingvar Lundebergs material, jag gillar hans material mycket. "Kom och läs med oss". Den bygger på några konsonanter man kan hålla ut. Sedan är den utarbetad efter nivåer. Man följer en gång som är utarbetad, man följer efter fyra till fem bokstäver och sedan sätter man in läseböckerna. Det är tre nivåer. Jag läser också en saga och letar efter ord med den bokstaven vi jobbar med. Vi jobbar med att barnen får hitta på egna ord på det ljudet. Jag

visar hur bokstaven ser ut ritar den på tavlan. Jag har 8-10 olika punkter bland annat där de fick rita på tavlan, i luften, med pensel och färg. Vi jobbade mycket med ljudet då också. Jag har samlade material på sakord på den aktuella bokstaven. De fick plocka varsin sak och leta efter ljudet i ordet.

Daniela: Oj! Hm... Jag minns faktiskt inte riktigt, men som jag gör nu försöker jag främst kolla av vad eleverna kan sedan innan och sedan introducerar jag bokstav för bokstav i princip. Vi arbetar med hur bokstäverna ser ut, låter som, vart man kan hitta dem osv. Högläsning gör jag väldigt mycket i början för att se till att de förstår hur spännande det är att kunna läsa en bok. Ja sen arbetar vi vidare med läsläxor, träna på stavningen osv. Det där gamla vanliga.

Elin: Jag kommer inte riktigt ihåg. Den första klassen jag hade var en etta som gått en termin så jag jobbade nog mycket med det som läraren tidigare hade jobbat med. Men jag vill gärna kolla hur eleverna ligger till när de börjar ettan. Jag vill kolla hur många bokstäver de kan och om de kan ljuda ut ord. Sen jobbar vi med bokstäverna en i taget i olika moment. Jag har tagit till mig lite utav Trageton. Jag sätter två elever vid en dator där de får skriva fritt och då blir det bara en massa bokstäver och ibland skriver de deras namn. Sen skriver vi ut alla bokstäver så får de sin egen arbetsbok så när vi börjar med en ny bokstav får de ringa in och räkna hur många s de har skrivit. Men detta är bara ett inslag jag skulle inte kunna jobba med det här bara för jag har inte tillräckligt med kunskap. Jag läser mycket för barnen i början och genom sagan hitta ord med den bokstaven vi jobbar med. Ja det var lite hur jag börjar en termin.

6. Jobbar du med någon speciell metod när du ska starta upp en läs- och skrivinläring? Och i så fall vilken då?(avkodnings- eller helordsmetod) Har du valt den själv eller är det styrt från rektor?

Anna: LTG- läsinläring på talets grund, barnen fick skriva sina egna texter som skrevs på ett blädderblock och sen ringade man in vissa ord som de skulle leta efter och som de sen fick lära sig. Det är upp till varje pedagog vilken metod man vill jobba efter.

Birgitta: Jag jobbar mycket efter Ingvar Lundberg och Bodil Jönssons material, med ett ljud i taget. Arbetar även med helord genom t.ex. Veckans ord och sedan andra småord. Men det måste vara en kombination av ljudmetoden och helordsmetoden. Annars blir det inte bra. Rektorn lägger sig verkligen inte i! Han bryr sig väl inte! Det är genom att prata med kollegor, testa och se hur resultatet blir som jag valt hur jag vill arbeta.

Cecilia: Jag har jobbat mycket med LTG- metoden. Barnen har även fått återberätta en saga som vi skriver på ett blädderblock. De ser sambandet mellan tal och skrift. Det är mest blandat mellan hel- och ljudmetoden. Jag sätter upp ord som de kan lära sig att känna igen som till exempel mamma. De säger att det är bäst att blanda metoderna eleverna lär sig på olika sätt. Man arbetar väldigt självständigt.

Daniela: Jag använder mig av båda två. Eftersom eleverna lär sig på olika sätt måste man blanda. En del lär sig oerhört snabbt med helordsmetoden och andra med avkodningsmetoden. Alla behöver dock lära sig utav båda metoderna eftersom det är så vi läser. Vi kan inte helordsläsa hela tiden eftersom vi förr eller senare stöter på okända ord som vi måste kunna avkoda. Nej, rektorn lägger sig inte i min undervisning. Det är helt upp till mig och mina kollegor hur vi vill lägga upp undervisningen.

Elin: Kan inte säga att jag använder mig av bara en metod utan det blir automatiskt att jag blandar helordsmetoden och avkodningsmetoden. Vi får inga direktiv om hur vi ska arbeta från rektorn det är upp till oss pedagoger.

7. Är det någon metod som du föredrar framför en annan? Motivera varför.

Anna: Jag tror att man måste blanda metoderna man måste kunna ljudmetoden för rätt som det är kommer det ett ord som man inte kan och då måste man kunna ljuda ordet. Jag jobbar efter båda jag tycker det är viktigt att de lär sig ordbilder men de måste ju också kunna ljuda. Man får plocka lite här och är.

Birgitta: Nej, jag vill inte säga att jag föredrar någon. Man kan inte läsa nonsensord bara för att avkoda, man måste förstå också. Helord kan man inte heller enbart använda sig av för man måste kunna ljuda sig igenom långa ord som man kanske aldrig sett tidigare och då fungerar det ju inte med ordbilder. Det viktigaste är ändå att det finns en glädje och en lust för läsning hos eleverna.

Cecilia: Jag föredrar när man jobbar med båda. Jag blandar när barnen har lärt sig ordbilder så får eleven en känsla att de kan läsa och det ger en extra skjuts i läsinläringen.

Daniela: Jag arbetar helst med både helordsmetoden och avkodningsmetoden då det oftast ger bästa resultat. Eleverna lär sig ju på olika sätt vilket man måste ha i åtanke hela tiden. Men egentligen är det viktigast att jag själv känner att jag gör något som jag är bra på. Om jag exempelvis inte är helt hundra på hur jag ska använda mig av LTG kommer eleverna ganska lätt att genomskåda det och då kanske det är bättre att jag gör något annat som jag känner mig säker på.

Elin: Nja, jag använder mig inte av bara en metod. Det blir mycket blandat eftersom det är viktigt att eleverna kan båda metoderna. Men jag känner att det är viktigt att läraren känner att kostymen passar, är den för liten så blir inte resultat bra. Man får helt enkelt känna efter själv vad som passar bäst använd fantasin!

8. Hur utvärderas elevernas läs- och skrivkunskaper?

Anna: Jag brukar göra testet där dom ska läsa en radda med ord och bokstäver. Detta är ett test som jag gör i hela klassen som jag använder på föräldrasamtal.

Birgitta: Jag brukar använda Lästrappan från Bodil Jönssons material och sedan försöker jag jämföra skrivningen med våra lokala mål som vi satt upp på skolan.

Cecilia: jag försöker att ta ett diagnosiskt test så att man från början kollar av alla baren var de befinner sig. Återkommande kontroller. Jag är inte jättefanatisk till att göra diagnoser men man måste kolla så att ingen är i farozonen. Jag använder mig av H4-prov. Ett enkelt sätt att se om de kan avkoda orden. Man kan också spela in barnen så de själva hör om de blir bättre.

Daniela: Oftast brukar jag låta eleverna läsa en text högt för mig. Skrivtest brukar vara i form av diktamen och sådant för att se att de lärt sig stavning av ord osv. Detta gör jag kontinuerligt. Sedan kollar jag av mot läsutvecklingsschemat av Allard eller vad de nu heter för att kolla var alla ligger någonstans.

Elin: Jag checkar av eleverna kontinuerligt för att se om de utvecklas. Då använder jag mig av lite olika material såsom LUS och Ingvar Lundbergs God läsutveckling.

9. Hur vet man vilka metoder som passar för olika elever och hur stimulerar man elevernas olikheter?

Anna: I en etta ligger de på så olika nivåer de som har kommit igång får man stimulera genom att det är roligt att läsa och även att det är roligt att skriva. Uppmuntrar, man går till biblioteket och delar in dem i grupper med de som inte kan läsa så bra så de läser för varandra. De som inte alls har kommit igång som kanske bara kan skriva sitt namn så är det mycket med ljudmetoden den fonologiska medvetenheten och jobba med rim och ramsor lyssna och se vilka bokstäver som kommer först och sist. Men också att de ska känna att de kan läsa. Väljer en bok där det är en mening till en bild. Jag tror att de känner att det är viktigt att de känner att det är roligt att läsa. De ska skaffa sig ett läsintresse inte läsa bara för att läraren vill det. Sen tror jag att det är viktigt att läraren läser högt för klassen. Så känner de att det är roligt att läsa och att de vill lära sig att läsa så att de kan själva läsa spännande böcker. Det är inte säkert att alla har någon som läser för dom alla har kanske inte ens böcker hemma.

Birgitta: Man måste testa och kolla eleverna hela tiden. Det ska ju egentligen finnas språklig medvetenhet när de börjar ettan. Man fortsätter helt enkelt med att klappa fram stavelser, träna ljud osv. Man gör ett litet test när de börjar ettan. T.ex. kollar man vilka bokstäver de redan kan, om de kan skriva sitt egna namn osv. Har eleverna inte lärt sig läsa vid påsk bör man vidta åtgärder brukar jag säga.

Cecilia: För det första måste läraren ha kunskaper om olika metoder om man träffar på en elev med svårigheter får man testa och se vilka metoder som kan passa. En del låter jag läsa samma text så att de känner sig säkra.

Daniela: Det vet man inte! Men man får testa sig fram och det är viktigt att man märker att eleven i fråga tycker att det är roligt och intressant. Någonstans får man börja likadant för alla. Alla lär sig samma bokstav samtidigt osv, men senare måste man anpassa material och dylikt för varje elev eftersom de ofta hamnar på lite olika nivåer i utvecklingen. Vissa behöver kanske mer och andra mindre även om det är samma saker man arbetar med.

Elin: Det är inte alltid lätt men man lär sig efterhand att motivera alla elever. Det viktiga är att se till att alla har ett intresse och det intresse skapas inte på samma sätt på alla elever. Visar jag att det är roligt och spännande att läsa smittar det av sig på dom.

10. Elever som har svårt att komma igång, hur motiverar man dem?

Anna: I regel vill de gärna lära sig att läsa i ettan. De flesta kämpar på sen finns det en och annan då kan man jobba lite med datorn så att det inte blir tråkigt utan att de känner att de kommer igång. Bara det att de känner att de kan ljuda ihop ett ord och de vet vad det står är en upplevelse för de. Att de ljudar *sol* och de verkligen förstår att det är *sol* det står. Sen finns det barn som det tar emot fast de gärna vill det är svårt att få dem att träna men det är det enda att göra, träna och träna. De ska läsa en kvart om dagen och får de inte den hjälpen hemma halkar de lätt efter, men vi läser mycket i skolan.

Birgitta: Jag brukar försöka ge metodiska tips till föräldrarna om hur de kan uppmuntra och hjälpa eleverna till att läsa. Är det någon som verkligen inte vill eller har väldigt svårt brukar jag ganska snabbt ta hjälp av resurslärarna.

Cecilia: Ja jag tror att man motiverar dem bra med att man läser högt. Man talar om en text, man talar om orden och innehållet. Man gör det lite spännande och att man visar sambandet mellan tal och skrift. Man kan ta en film och skriva om den. Det är viktigt att man har ett

samarbete från hemmet, att de läser varje dag. Inte bara att de lyssnar utan att de sitter med barnen så de ser vad de läser.

Daniela: Jag tror mycket på att hitta saker som intresserar den omotiverade eleven. Kolla av om det är något som han eller hon tycker är roligt att syssla med på fritiden. Det kan vara en idrott eller något djur, det spelar egentligen inte någon roll vad det handlar om, bara det intresserar eleven.

Elin: I ettan har de flesta motivation men en del kanske har svårt att ”knäcka läskoden” då måste man pusha på så de tycker att det är roligt igen. Det kanske är läge för att sätta in åtgärder eller så får man göra läsandet och skrivandet roligt. Tillexempel kan man locka med att skriva på datorn eller läsa en bok som handlar om något de är intresserade av.

11. Har du något råd att dela med dig av till oss?

Anna: Jag tycker att det här med att leka med ord, den fonologiska medvetenheten. Leka med rim och ramsor, klappa orden, dra ifrån och lägg till bokstäver. Har man inte den fonologiska medvetenheten när de ska börja läsa blir det svårare för dem.

Birgitta: Var inte rädd för att pröva för de allra flesta lär sig läsa ändå. Ha det strukturerat, det är du och inte barnen som bestämmer. Var tydlig med syftet och ta hjälp av era kollegor!

Cecilia: Ja, det är att jobba mycket med motivationen, med den fonologiska medvetenheten. Att det ska vara roligt glädjefyllt och lustbetonat. Man hittar texter som barnen tycker är roliga. Blanda metoder så att man håller sig á jour med forskning. Skrivningen ska gå parallellt. Sen tycker jag att det är viktigt att man skapar en kreativ miljö att de hittar och att de är röra sig i klassrummet när det tillåter.

Daniela: Jag tycker att ni ska jobba för att hitta saker som intresserar eleverna. Det går inte om de tycker att det är tråkigt att läsa de böcker som ni ger dem. Gör inte samma saker hela tiden utan variera er. Det är svårt att ge bra tips, men allt handlar om erfarenhet och att våga pröva nya saker.

Elin: Jag tycker att ni ska skapa en inbjudande arbetsmiljö i klassrummet. Tänk på möbleringen att det ska vara enkelt att arbeta och hitta material. Sätt upp ord i på föremål då de kan lära sig att känna igen orden. Våga testa olika metoder och material gör en utvärdering så ni vet till nästa gång vad som var bra och dåligt.